BIDRAG TILL BARA HÄRADS BESKRIVNING

5.

FORNLÄMNINGAR OCH FYND FRÅN FÖRHISTORISK TID I BARA HÄRAD

AV

BENGT ENGSTRÖM

BARA HÄRADS HEMBYGDSFÖRENINGS FÖRLAG

BIDRAG

TILL

BARA HÄRADS BESKRIVNING

UTGIVNA AV

BARA HÄRADS HEMBYGDSFÖRENING

ENGSTRÖM, FORNLÄMNINGAR OCH FYND FRÅN FÖRHISTORISK TID I BARA HÄRAD

BIDRAG TILL BARA HÄRADS BESKRIVNING

5.

FORNLÄMNINGAR OCH FYND FRÅN FÖRHISTORISK TID I BARA HÄRAD

AV

BENGT ENGSTRÖM

BARA HÄRADS HEMBYGDSFÖRENINGS FÖRLAG

LUND 1927, AKTIEBOLAGET SKÅNSKA CENTRALTRYCKERIET

FÖRORD

För föreliggande undersökning av Bara härads fornlämningar och fynd från förhistorisk tid har förf. sommaren 1926, med anslag från Etnologiska föreningen i Lund, företagit en inventering i fältet av de fasta fornlämningarna samt en excerpering av det material rörande fornlämningar och fynd, som förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet och Statens historiska museum i Stockholm. För komplettering av materialet har bidrag lämnats av Bara härads hembygdsförening för undersökning av stenåldersboplats vid Yddingen i Hyby s:n samt av Lunds Universitets historiska museum för undersökning av långdös vid Örnakulla i Skabersjö s:n.

Då jag började arbetet med denna uppsats, var det min avsikt, att samtliga även utanför museerna förvarade fynd skulle medtagas. Detta visade sig emellertid vara oöverkomligt, och jag måste inskränka mig till materialsamling från Antikvarisk-topografiska arkivet och Statens historiska museum, Stockholm, Universitetets historiska museum, Lund, Malmö museum och Museum für Völkerkunde, Berlin.

Inom häradet förvaras flera stora fornsakssamlingar, främst greve Thotts på Skabersjö och folkhögskolan Hvilans, till vilka här icke tagits hänsyn, enär de representera mindre områden och följaktligen, om de medtoges, skulle förläna en felaktig helhetsbild av häradets förhistoriska topografi.

Föreliggande skånska häradsbeskrivning är den första i sitt slag, fotad på samtliga arter av fornlämningar och fynd.

För benäget bistånd ber jag få tacka riksantikvarien professor Sigurd Curman, professor Otto Rydbeck, överstekammarjunkaren greve Otto Thott, tjänstemännen vid Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Lunds Universitets historiska museum och Lunds Universitetsbibliotek.

Västerås Midsommarafton 1927.

BENGT ENGSTRÖM.

FASTA FORNLÄMNINGAR

LOMMA SOCKEN

Ett ganska stort antal flintspån, funna i strandvallarna, tyda på förekomsten av boplatser från stenåldern.

I Lunds Universitets historiska museum förvaras ett av greve Fr. Rewentlow skänkt fynd från Alnarp, som härrör från en boplats. Fyndet består av följande flintföremål: 30 skärvor, 1 kärna, 4 vanliga och ett ryggat spån. Huruvida fyndet härrör från äldre eller yngre stenålder är omöjligt att avgöra.

1. På Vinstorp n:r 2 en gravhög, kallad Bomhög, med en diameter av 80 m. och en höjd av 4 m. (Fig. 1.) Högen är starkt kringskuren, och dess grundplan är nu fyrkantig. Västra sidan är avskuren av landsväg, så att dess nedre parti stiger nästan lodrät till 1,10 m:s höjd. I högens topp finnes en fördjupning, 4 m. i omkrets och 1/2 m. djup. Utsikten från den trädlösa kullen omspänner bl. a. Öresund, Själlands östkust, Barsebäck, Furulund, Lund och Romeleklint.

2. På Karstorp n:r 1 och 4, i till gården hörande trädgård, en gravkulle av 4 m:s höjd och 80 m:s omkrets. Toppen är platt. Runt högens sidor ha terasser på två olika nivåer anlagts. Ytterst synes denna hög vara uppförd av torvjord, tagen i en mosse, en jordmån, som ständigt kommer de på kullen växande träden att förkrympa. Det berättas, att då man år 1881 intill högen anlade en boningslänga påträffades en ingång i högens sydöstra del, vilket möjligen kan antyda att kullen uppkastats över en gånggrift.

3—6. Fyra stycken gravhögar å Karstorp n:r 4, vilka ligga i Svanetorps trädgård på en linje från norr till söder. Dessa beskrivas här i ordning med början från norr.

3. Denna hög har en höjd av 1,75 m. och en omkrets av 65 m. I dess norra del har ända ned till markytan ingrävts en grotta, vilket skett under de senaste 50—60 åren.

År 1869 anhöll dåvarande ägaren av Svanetorp, apotekaren C. M. Åkerblom, att för byggande av ett boningshus få borttaga denna hög. Enligt vad som framgår av Åkerbloms brev var högen då oskadad. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien lämnade bifall till Åkerbloms ansökan med villkor att noggrann berättelse om den bortgrävda högens inre beskaffenhet insändes till Akademien samt att de fornsaker, som anträffades, skulle åt k. m:t och kronan hembjudas. Något borttagande av högen kom dock icke till stånd.

4. Belägen 20 m. söder om föregående. Höjd 2,75 m., omkrets 80 m. I kullens nordvästra del finnes en grund fördjupning, som är omtalad i det ovan nämnda brevet från Åkerblom. Av ett lusthus, som Å. 1869 tänkte uppföra på kullens topp, synas icke några spår.

5. Belägen 12 m. söder om föregående. Denna hög, som är den största i detta komplex, har en omkrets av 110 m. och en höjd av 3,25 m. I kullens topp finnes en urtagning, 7 m. i genomskärning och 80 cm. djup, varifrån fördjupningar gå nedåt högens norra och östra sidor, vilket allt härrör från en undersökning, verkställd av Nils Gustaf Bruzelius år 1864. Enligt denne [1]) har högen varit försedd med fotkedja av kullerstenar, bland vilka en del vid tidpunkten för undersökningen voro borttagna och en del dolda i jorden. Bruzelius påträffade på ungefär 1,8 m:s djup, i mitten av högen, fyra större, flata stenar samt fyra mindre.

Jorden över och under dessa var mycket hårt sammanpackad. Ungefär en aln under stenarna, på omkring 4 alnars djup, sågos åtskilliga breda, gulaktiga strimmor i jorden. Vid närmare undersökning befunnos dessa utgöra rester av ett förmultnat skelett av en människa. Kraniet, av vilket till och med tänderna voro upplösta, ehuru fullt märkbara, låg vänt emot öster. Ungefär vid bröstet anträffades en liten "spjut- eller pilspets av flinta med skafttunga" och några av ärg till större delen upplösta bronsbitar.

Grävningen fortsattes ned till högens botten, utan att någonting av vikt anträffades. Den av Bruzelius funna graven tillhör övergångstiden mellan sten- och bronsålder.

6. Belägen 10 m. söder om föregående. Höjd 3 m. och omkrets 80 m. I kullens topp finnes en obetydlig urtagning.

7. På Alnarps ägor, väster om Västkustbanan, en gravhög av 3 m:s höjd och 72 m:s genomskärning. Från kullen, som är beväxt med bok, alm och fläder har man en imponerande utsikt över Öresund och Själlands östkust.

Inom Lomma socken hava i äldre tid funnits flera högar, vilka nu äro utplånade. Sålunda hava å Karstorp n:r 4 funnits ytterligare fyra högar, som under 1800-talet blivit överplöjda. I en av dessa anträffades en av kullerstenar lagd kista av ungefär 3 alnars längd och 2 alnars bredd, vari lågo brända ben, tydligen tillhörande bronsålderns mitt. Å hemmanet n:r 3 Karstorp, beläget intill n:r 4, hava funnits två högar i vilka anträffades "åtskilliga bronzsaker, deribland äfven dolkar" [2]).

Å n:r 5 i samma by låg till början av 1800-talet en "af kampersten" hoplagd hög, i vilken anträffats en mängd flintsaker och en lerurna med lock, prytt med inristade streck [3]). I botten av denna hög har det tydligen funnits gravar från stenåldern.

Om ett fynd på Alnarp meddelar en skrivelse från år 1888 i Antikvarisk-topografiska arkivet följande:

---

[1]) Antiquarisk Beskrifning öfver Bara härad 1878. Handskrift i Antikvarisk-topografiska arkivet.
[2]) N. G. Bruzelius Anf. arb.
[3]) N. G. Bruzelius Anf. arb.

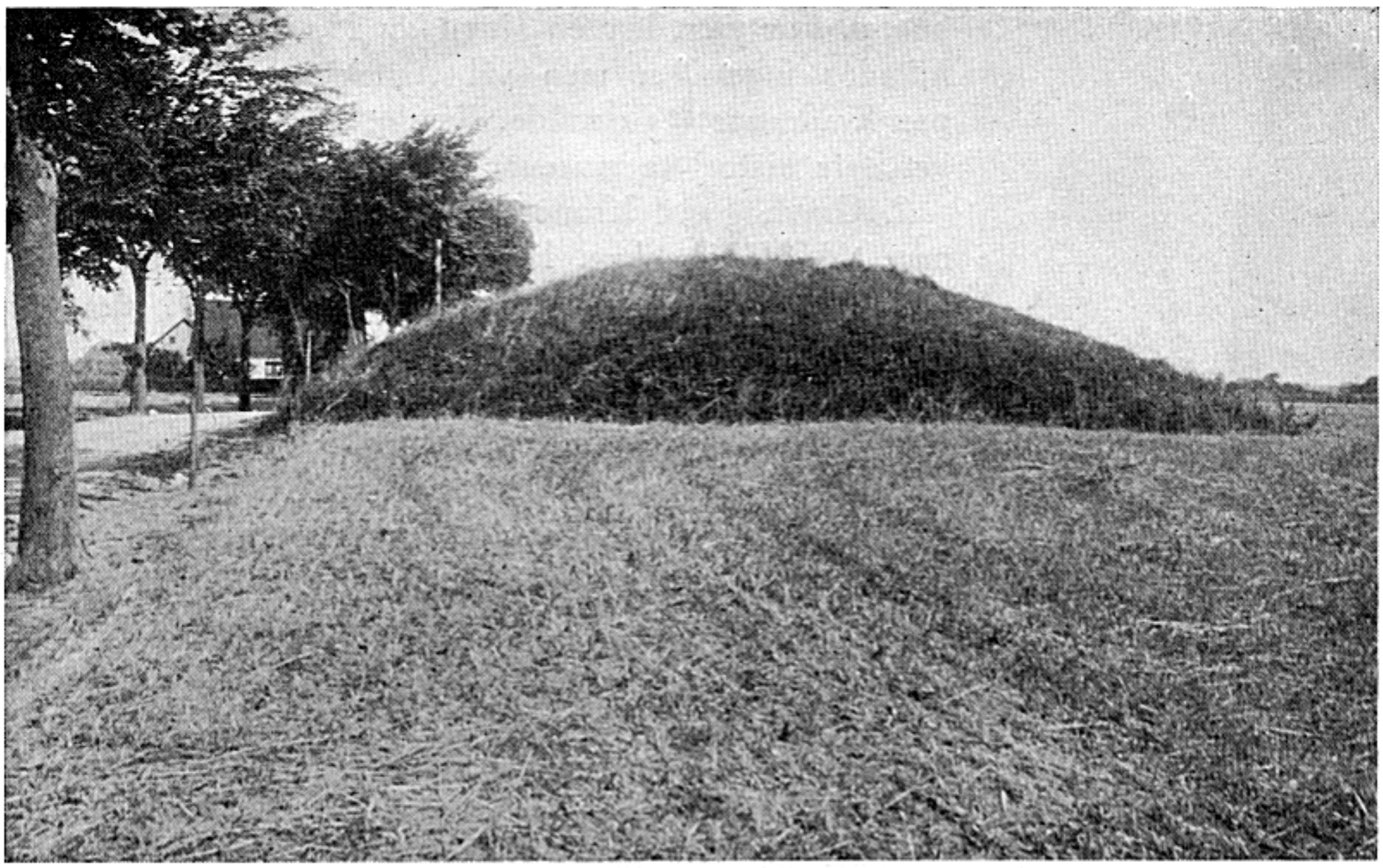

Fig. 1. Gravhög, kallad Bomhög, å Vinstorp n:r 2, Lomma s:n.
Förf. foto.

"Undertecknad, kartograf vid Geologiska byrån, får härmed meddela Herr Riksantiqvarien att vid Alnarps landtbruksinstitut, för cirka 3 veckor sedan, vid gräfning i ett mergeltag, funnits åtskilliga urnor af brons, prydda med cirliga ornamenter, äfvensom en kam af samma metall, hvilken af professorer vid Lunds universitet påstås ega ett stort värde på grund af dess höga ålder. En del liknande föremål lära på samma gång funnits.

Som detta troligen är af högt antiqvariskt värde, ansåg jag mig skyldig underrätta Herr Riksantiqvarien om fyndet

Med utmärkt högaktning
C. J. Otto Kjellström."

BURLÖVS SOCKEN

1. Omedelbart nordost om Arlövsgårdens trädgård har man vid grävning på en meters djup påträffat en båtyxa av långsmal typ samt en hålslipad flintyxa liggande tillsammans. (Fig. 2.) Båtyxan, som är 23,5 cm. lång, har hög skafthålk och änd-

Fig. 2. Båtformad yxa och hålslipad yxa. Fynd från enmansgrav vid Arlövsgården.

knapp. Flintyxan har en längd av 15,5 cm. På fyndplatsen hittades inga ben men väl flintskärvor, spridda på ett par kvadratmeters område. Fyndet förvaras i Lunds Universitets historiska museum inv:nr 18552 a-b.

2. Gravhög vid Kronotorps kvarn, kallad Daghög, i senare tid Möllebacken. Höjd c:a 4,25 m., omkrets 100 m. Gravhögen har i sen tid terasserats, och i dess mitt har man anbringat en grotta med 7 m:s diameter. Från högen ser man bl. a. Öresund, Själland, Dagstorp, Lund, Romeleåsen, Kungshögarna vid Oxie och Malmö.

3—6. På en moränås nordost om Arlövsgården finnas flera tydligt skönjbara högar och flera osäkra sådana [1]). Längst i norr en hög av 1 m:s höjd och 60 m:s omkrets. Söder om denna en gravkulle 3,4 m. hög och 85 m. i omkrets med en i nordost—sydväst tvärs över högen gående fördjupning. I moränåsens sydliga ända en hög (Fig. 3) av 2,5 m:s höjd och 75 m:s omkrets, med en fördjupning i centrum, 1/2 m. djup och med en diameter av 9 m. Omedelbart norr om denna hög finnes en mindre höjning, i vars mitt synas två stenblock, vilka hava tillhört en stenkista, som påträffats här år 1871. Dåvarande amanuenserna Oscar Montelius och Elof Tegnér besiktigade fyndet. Av Montelii berättelse framgår bl. a. följande:

Stenkistan var byggd av tämligen tjocka på kant resta stenar. Kistan, vars längdriktning var v—ö, var 17,5 fot lång, 2 fot bred vid västra gaveln och 2,5 fot bred närmare mitten samt 3 fot djup. Den hade varit täckt med hällar.

Stenens överkanter lågo ungefär 2 fot under högens yta.

Vid den första undersökningen hade tre människoskelett blivit funna. Ett av kranierna hade legat invid västra gaveln. Liken syntes hava legat utsträckta. Några fornsaker av sten eller metall hade ej blivit iakttagna. —

Vid Tegnérs och Montelii besök grävdes i jordfyllningen i kistan utan att något anmärkningsvärt påträffades. I den uppkastade jorden lågo endast en mängd flintskärvor, troligen slagna av människohand. Men även om dessa ursprungligen legat i kistan kunde man ej härav få någon bestämd upplysning om gravens ålder, emedan jorden i allmänhet uti trakten innehåller en mängd sådana flintskärvor.

Det synes dock sannolikt att graven härrört från stenålderns slut eller bronsålderns början.

I Lunds Universitets historiska museum förvaras under inv:nr 8407 ett svärd av järn av 83 cm:s längd, fragmentariska järnknivar och ben av hund, funna tillsamman i en av högarna vid Arlöv år 1871. Fynden härröra från vikingatiden.

[1]) Bruzelius uppgiver i sin antikvariska beskrivning sju högar.

Fig. 3. Den sydligaste av högarna på moränen vid Arlövsgården.
Förf. foto.

Dessutom har man, enligt en uppgift av prosten Menander, i en av högarna funnit ett svärd av brons [1]).

7. På Åkarp n:r 6, i en trädgård i Åkarps municipalsamhälle, en starkt kringskuren, på toppen platt hög med 18 m:s diameter och 2,5 m:s höjd.

8. Vid vägskälet omedelbart öster om Åkarps folkskola synas ännu rester av en gravhög. Det är sannolikt denna hög, som omtalas av Carl von Linné i hans Skånska resa år 1749. Han skriver:

"Åkarpa-hög midt emellan Lund och Malmö, väster om vägen och invid vägen, var en ättehög av jord och tämmelig stor; han hade en öppning på norra sidan och den så trång, att man med möda kunde inkomma; häruti var en kula af 2 1/4 aln hög, 3 alnar bred, 5 alnar lång, hvilken blifvit gjord af 5 stora stenar till väggar och 2 stora hällar till tak; då en kommer in i kulan, är på vänstra handen en kammare eller liten gång 4 alnar lång, 5 kvarter bred och 1 1/2 aln hög; alt detta är öfverhöljdt med mycken jord till en kulle."

Att döma av von Linnés beskrivning har kullen uppkastats över en gånggrift. Genom kammarens norra kortvägg har man tagit sig in i graven och länsat såväl

[1]) BRUZELIUS Anf. arb.

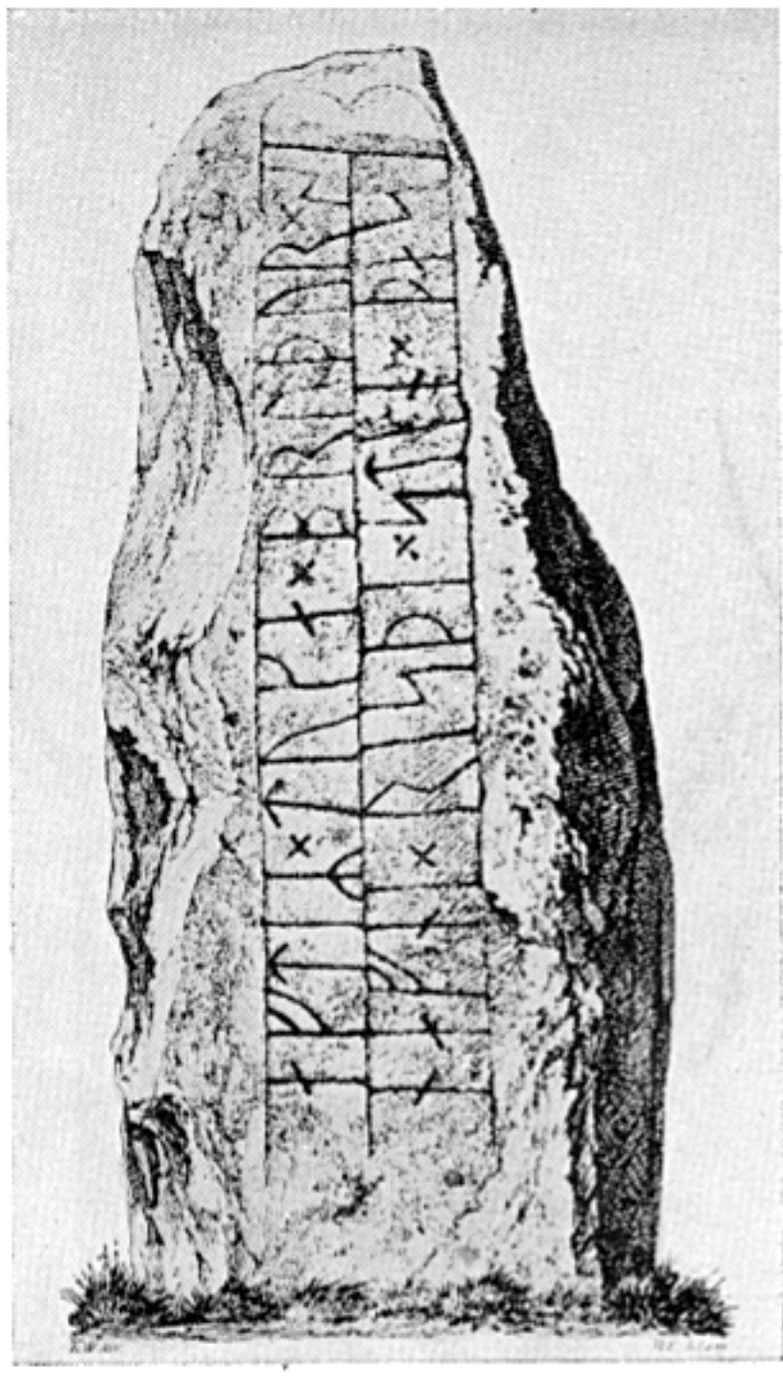

Fig. 4. Runsten å Hjerup n:r 9.
Efter WIMMER De danske Runemindesmærker.

kammare som gång på innehållet. Gången har öppnat sig ungefärligen åt öster.

Prosten och teologie adjunkten Joh. Pettersson inlämnade till Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien år 1842 en anhållan att i vittnens närvaro få öppna "de tvenne närmast Hvilan belägne Ättehögar" och förband sig att efter undersökningens avslutande återställa högarna till ursprungligt utseende. Akademien biföll hans ansökan, under villkor att bibliotekarien H. Reuterdahl och professor Sven Nilsson ville åtaga sig att vara närvarande vid högarnas öppnande och att det fördes protokoll över undersökningen, vilket jämte fornsakerna överlämnades till akademien. Förf. har förgäves sökt efter såväl protokoll som fornsaker. Sannolikt undersöktes endast en hög, den av von Linné omnämnda. Nils Gustaf Bruzelius omtalar[1]), att ett skelett av en vuxen mansperson påträffades vid undersökningen. Sedermera började en mjölnare Anders Andersson att utjämna högen men förmåddes av prosten J. Menander att upphöra därmed. Dock återstår numera endast ett bottenskikt av högen.

FLACKARPS SOCKEN

1. På Trollebergs ägor en med hagtorn beväxt gravhög, kallad Brysshög, något mera än 2 m. i höjd samt omkring 60 m. i omkrets. Högen är kringskuren.

2. Omkring 100 m. sydväst om ovannämnda hög synas svaga spår av en gravkulle. Bl. a. har man just på platsen för denna plägat plöja på kullerstenar, något som ej förekommer på andra ställen i närheten.

Det är sannolikt, att åtskilliga i Lunds Universitets historiska museum befintliga föremål härröra från denna hög, nämligen fyra halsringar av brons jämte fragment av dylika, enligt katalogen funna vid Trolleberg 1853 (inv:nr 2919) samt inv:nr 14298: Skaftcelt av nordisk typ, bruten i tre delar, längd 17,5 cm.; dolkklinga av brons l. 22 cm. och fragment av sannolikt dolk. Enligt katalogen gjordes detta fynd 1895, utan tvivel i en utplöjd hög. Till fyndet hörde ursprungligen en guldring, som avyttrades och nedsmältes.

[1]) Anf. arb.

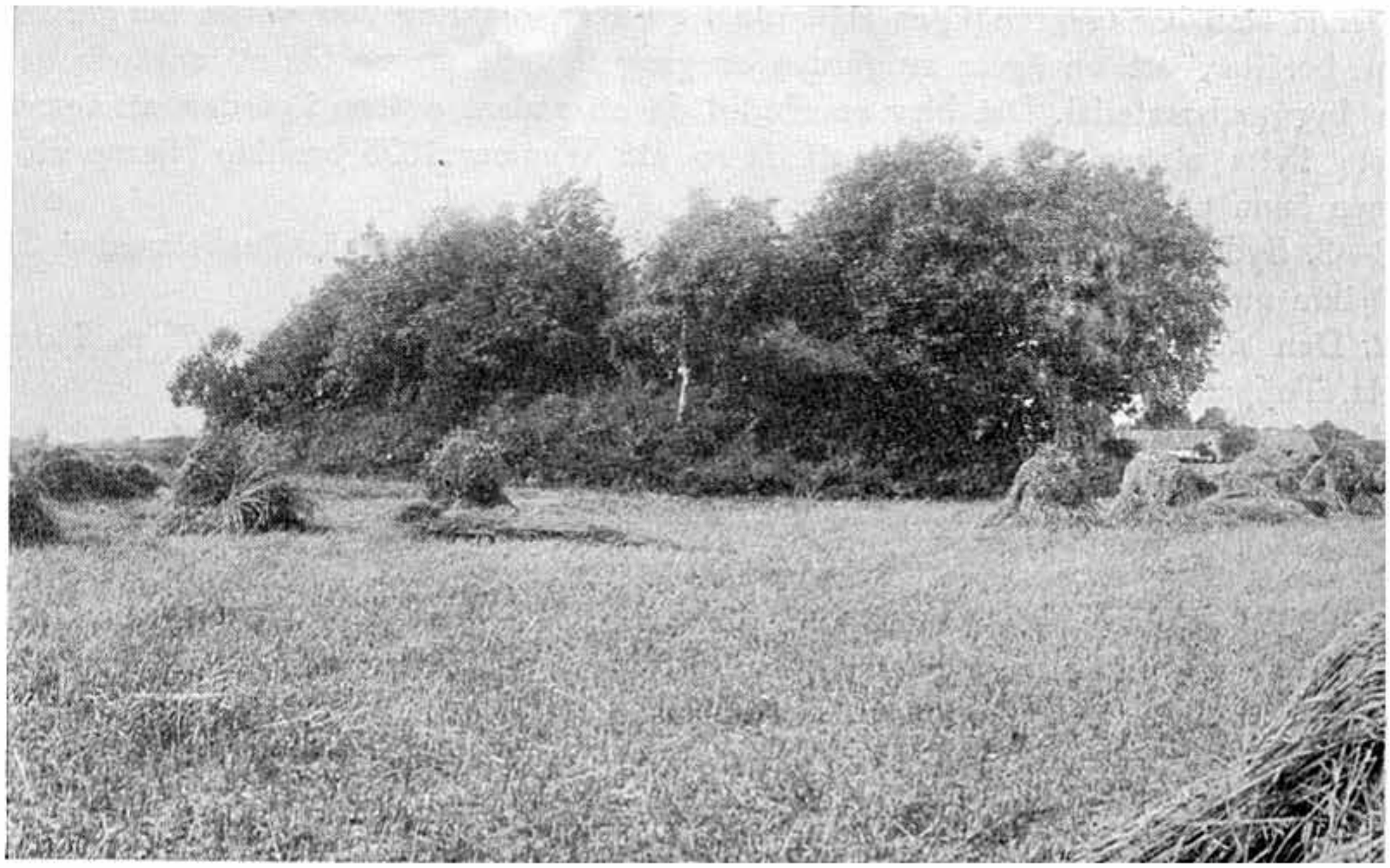

Fig. 5. Gravhög å Lilla Uppåkra n:r 12.
Förf. foto.

Fyndet inv:nr 2919 härrör från bronsålderns femte period och 14298 från den andra perioden, vilket synes bestyrka att de äro anträffade i samma hög. Halsringarna böra tillhöra sekundära gravar, belägna på högre nivå, och de senast funna föremålen, som kommit i dagen genom en ytterligare nivellering, en skelettgrav i högens botten.

UPPÅKRA SOCKEN

1. Å n:r 9 Hjerup står i den gården tillhöriga trädgården en runsten[1]). (Fig. 4.) Denna är i genomskärning fyrsidig och består av grå, rödkornig granit, är 1,5 m. hög och har en största bredd av omkring 0,4 m. Stenen, som är rest och ristad omkring år 1000 e. Kr., har runrader på två motstående flatsidor. Inskriften lyder:

"Navne reste denna sten efter sin broder Toke. Han dog västerut."

Den senaste meningen pekar förvisso på, att den man, över vilken stenen rests, stupat under vikingatåg i västerled.

---

[1]) Omtalad bl. a. i LILJEGREN Runurkunder sid 163 och WIMMER De danske Runemindesmærker sid. 113.

Denna sten har ursprungligen stått ute i en åker, omkring 200 m. sv. om gården. Man berättar, att en ägare av gården en gång flyttade stenen för att använda den som byggnadsmaterial. Det blev emellertid då ett sådant oväsen i gården, att ägaren måste flytta stenen tillbaka för att få ro. Då Wimmer 1876 besökte Hjerup stod stenen ännu på sin ursprungliga plats.

2—3. Sydväst om kyrkan ligga två stycken gravhögar å prästlönehemmanet St. Uppåkra n:r 8.

2. Den nordligaste av dessa högar, "Storehög", är 2,75 m. hög och 65 m. i omkrets. Toppen är platt.

3. Den söder om ovan nämnda belägna högen, "Lillehög", är 1,75 m. hög och 26 m. i omkrets. Den är så starkt kringskuren, att kanterna till 0,6 m:s höjd från markytan äro lodräta eller bilda en spetsig vinkel mot den omgivande markens yta. Från dessa högar är utsikten högst imponerande. Man ser bl. a. Öresund, Köpenhamn, Själland och Romeleåsen.

I Lunds Universitets historiska museum förvaras under inv:nr 3055 ett fynd från "en ättehög vid Uppåkra", vilket möjligen härrör från någon av de ovan nämnda högarna. Det består av 83 st. pärlor, 48 st. av glasfluss, 22 av lera och 13 av bärnsten. Av glaspärlorna äro 16 st. runda och till färgen gröna, 9 st. blå, av vilka 4 äro dubbla och 19 st. vita. 4 st. pärlor äro avlånga och mångkantiga. Till fyndet hör även en fragmentarisk benkam med bågformig rygg och öfverdelen belagd med benplattor, sammanhållna med bronsnitar. Benplattorna äro ornerade, närmast kammens tänder med två parallella linjer och ovanför dessa med en rad punkter under halvcirklar. Fyndet härrör från romersk järnålder.

4. Å Lilla Uppåkra n:r 12 en gravhög 90 m. i omkrets och 3,5 m. i höjd. (Fig. 5.) Över dess norra del går en cirka 1 m. djup fåra. Högen ligger på öppen slätt med vid utsikt.

I en gärdesgård på gränsen mellan Hjerups och Karstorps byar fanns, då N. G. Bruzelius fornminnesinventerade häradet, en över 3 m. lång sten av granit, vilken kallades Blacksten. Denna har möjligen en gång varit rest som bautasten.

På 1850-talet hittades å Hjerup n:r 2 i en grusgrav ett obränt människoskelett samt 14 pärlor av bl. a. glasfluss och lera samt ett svärd av järn, vars handtag var omvirat med silvertråd, och i en nära därintill liggande åker fann man vid samma tid på flera ställen på en halv alns djup små, av kullerstenar lagda kretsar, som innehöllo bl. a. kol, brända ben och glaspärlor, alltså brandgravar från järnåldern. Samtliga föremål förstördes.

N. H. Sjöborg omtalar[1]) en fornlämning, som legat "emellan Stora Uppåkra och Flackarp vid Lund, väster ifrån landsvägen. Takhällen borta, grottan i kårtare rektangelform 4 alnar lång, 2 1/2 bred och 2 hög, ingången åt öster, en rund fredsbana 9 alnar i diameter, och utanföre dess ingång 2:ne vårdhållare. — — — Detta ordentliga och i anseende till den runda fredsbanan och de 2:ne vårdhållare märkliga

[1]) N. H. SJÖBORG Samlingar för Nordens fornälskare, Stockholm 1822.

Fig. 6. Gravhög i akademihemmanets trädgård i Knästorp.

Förf. foto.

Tempelkummel låg på en liten höjd. År 1798 anade Kanslirådet, då varande Professoren Norberg dess snara förstöring, och förde mig dit att grannska och afteckna monumentet, hvarefter det af professor Lundblad användes till dämning vid bostället Höjebroqvarn, som tillhörde hans Præbenda, St. Petri klosterförsamling i Lund."!!

Möjligt är, att detta fornminne varit en mindre hällkista, vid det tillfälle, då Sjöborg besåg densamma, genom överplöjning befriad från en med fotkedja försedd gravhög.

KNÄSTORPS SOCKEN

1. I "Ransakningar om antiqviteterna 1668" [1]) står: "Vdj Knæstrup och Totterup Sogner findis och Ingen af forberörte gamle Monumenter och antiqviteter". Dock finnes i akademihemmanets trädgård intill Höjeå en präktig gravhög, 4 m. i höjd och med 100 meters omkrets. (Fig. 6). I högens södra kvadrant har grävts in en grotta, och vid anläggande av trädgårdsgång har dess norra kant bortschaktats.

Huruvida två i Statens historiska museum (inv:nr 8509) förvarade runda pärlor av bränd lera, funna i Knästorp, härröra från ovan nämnda hög är f. n. omöjligt att avgöra.

[1]) Handskrift i Kungl. Biblioteket.

TOTTARPS SOCKEN

1. Å n:r 8 Kabbarp, 200 m. söder om folkhögskolan Hvilan, ligger en 3,5 m. hög gravkulle, som ursprungligen haft omkring 65 m:s diameter. Den är i hög grad deformerad. Den är kringskuren och terrasserad och platt på toppen. På dess norra sida är en trappanläggning, och inuti densamma är anlagd en källare. Vandaliseringen skedde år 1856. Man påträffade då på 1,2 meters djup ibland stenar ett söndrigt svärd och en knapp av brons samt fragmentariska bronsföremål och en flintdolk med i genomskärning rombiskt fäste. Ett par dm. djupare nere i högen hittades två människoskelett "omgifna af träkistor" och liggande i öster—väster med huvudena i väster.

2. Å n:r 10 Djurslöv, 150 m. norr om byn, finnes en gravhög 60 m. i omkrets och 3 m. hög. Östra sidan är delvis frånskuren av landsväg och liksom södra sidan bildande rät vinkel med omgivande markyta. Högen är belägen på sluttningen mot Sege å.

3. Det är högst sannolikt att en kulle, 250 m. norr om ovannämnda hög, på vilken en kvarn år 1827 blivit uppförd, utgör bottenskiktet av en gravhög.

4. År 1901 påträffade lantbrukaren N. Nilsson i Kabbarp i en sandgrav en aln under markens yta delar av ett skelett av en 16-årig människa, som låg med huvudet i norr. På skelettets bröst och haka lågo ett smycke av brons samt pärlor av glas och bärnsten.

Smycket är en tvålemmad armborstfibula (Fig. 7) med hög nålhållare. Huvudändan är prydd med fem runda, silverbelagda bronsskivor, de två yttersta med vardera en pyramidformad, blå sten i mitten. Från den mellersta skivan uppstiger bågen, prydd överst med en skiva av ovan beskrivna slag och över den avbrutna nålhållaren med en avlång, rundad, uppåt avsmalnande skiva av brons med en ornerad silverplåt och två stenar, en pyramidformad blå och en rund, violett med flat botten. Under huvudändans båda yttre skivor framsticka profilerade, silverbelagda knoppar. (Fig. 8).

Pärlornas antal är 85. (Fig. 9—14). 29 bärnstenspärlor hava en inknipning ovanför mitten och äro mellan 1,3 och 2,2 cm. långa. 2 bärnstenspärlor äro runda med två planare sidor. Av bärnstenspärlor hittades dessutom 16 större och mindre fragment samt av glaspärlor 5 av blått glas, av vilka 4 avlånga, facetterade och en platt, rund; 6 gröna, därav 4 avlånga med 6 långsidor och två tvärsidor samt 2 runda; 2 runda i svart, vitt och rött färgade pärlor av glasfluss; 3 runda, röda med gula orneringar; 2 svarta, den ena med gulgrön, den andra med röd dekor; 12 röda; 5 av mörkviolett, gnistrande färgton, av vilka två äro kanellerade; 2 gula pärlor, en rund och en fyrkantig, samt 1 vittrad pärla av ursprungligen röd eller violett färg.

År 1905 hittades på samma plats en söndrig, nitad benkam med starkt välvda förstärkningsskivor (St. H. M. inv:nr 12669). Året därpå utfördes av antikvarien T. J. Arne en undersökning på fyndstället, varvid påträffades två tämligen fullständiga

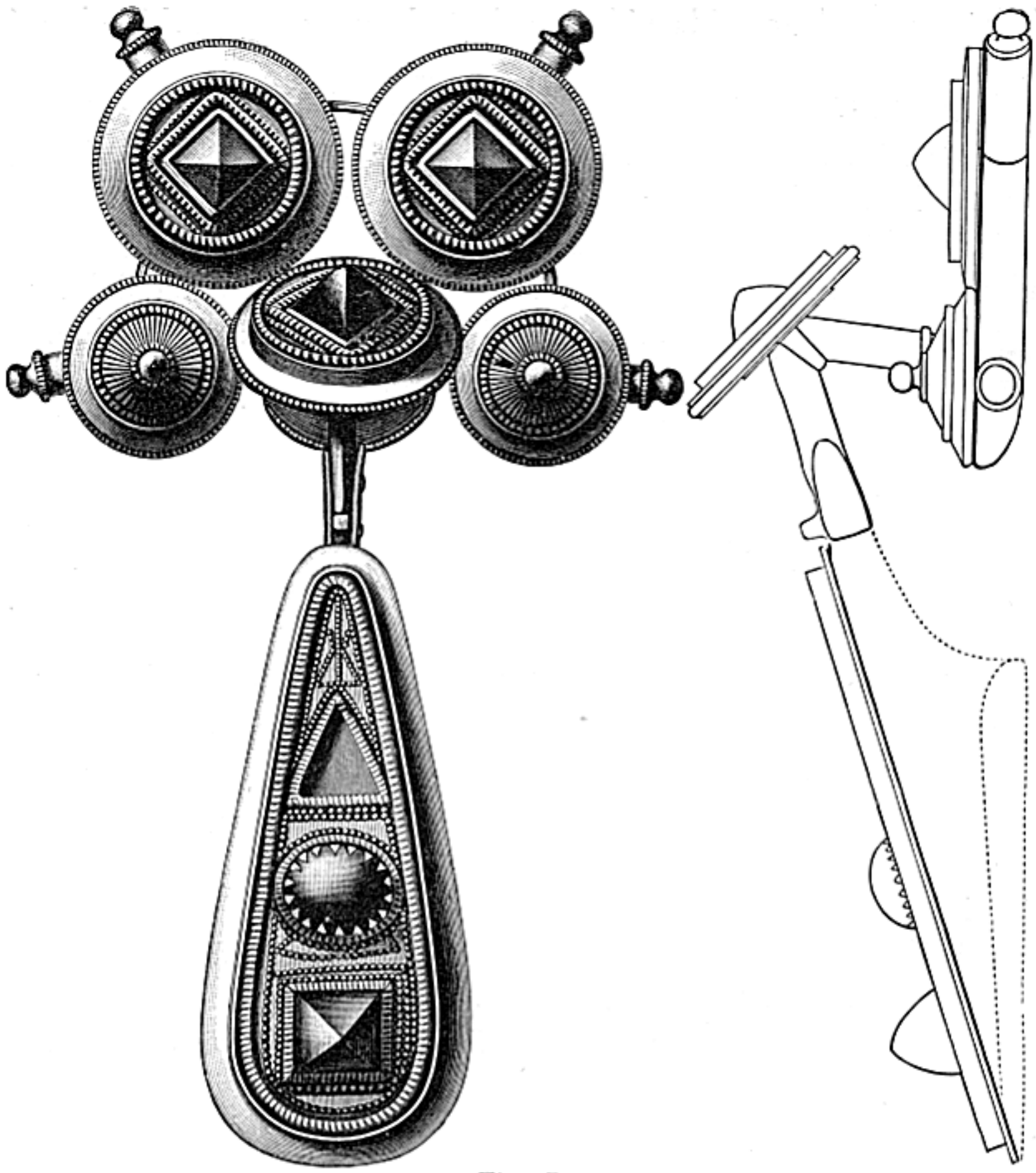

Fig. 7.

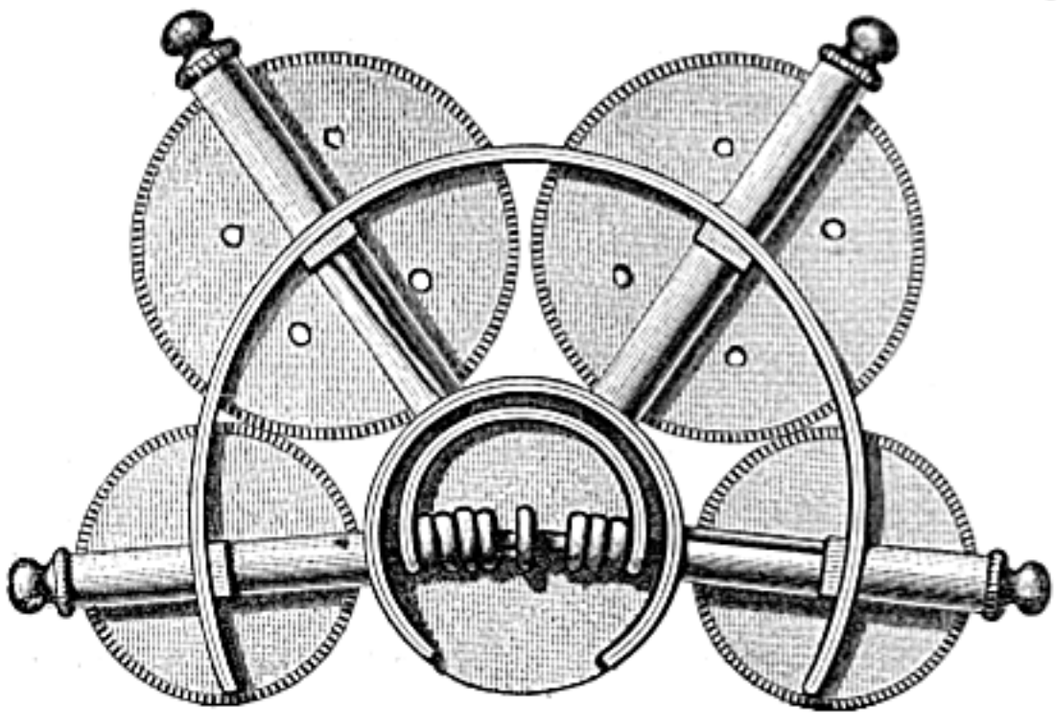

Fig. 8.

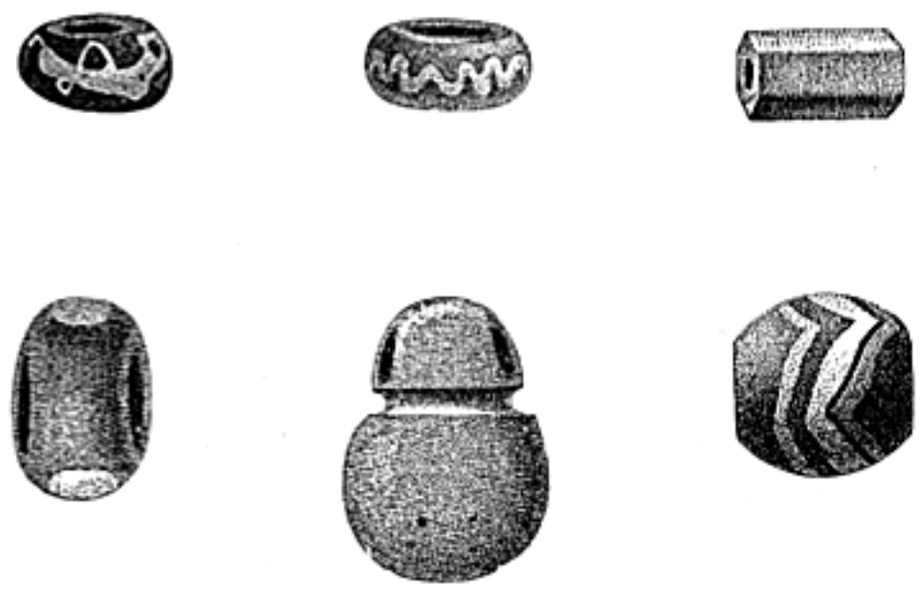

Fig. 9—14.

Fig. 7—8. Armborstfibula av brons, belagd med förgyllda, pressade silverbleck och glasflusser, funnen i Kabbarp, Tottarps s:n. -- 9—14. Pärlor av glas och bernsten, funna jämte fibulan fig. 7—8.

människoskelett, som lågo sida vid sida. Ytterligare en grav hittades, innehållande ett förstört människoskelett, några bitar av ett lerkärl, ornerat, dels med parallella fåror, dels med sfäroida fördjupningar, var och en omgiven av ett antal smärre dylika. Dessutom funnos några brända bensmulor, en rostig järnklump smulor av ett lerkärl, lämningar av en hästskalle och ett hundskelett.

Fynden härröra från romersk järnålder.

Vid sandhämtning i Djurslöv äro på 1,2 m:s djup funna en del fragment av en spiralarmring av en rund bronsten, tydande på en grav från bronsålderns senare del. Fyndet förvaras på Malmö museum inv:nr 4442.

KYRKOBY SOCKEN

Om fornlämningarna i denna socken skriver församlingens präst Christen Matsson år 1668[1]): "I Giörslöff oc Serslöff meenigheder findis ingen gamle Kongers eller Kämpers monumenter oc begraffuelser, ej heller andet notabile" och ett par årtionden senare skriver Jöns Andersson Hyltropius[2]): "Ingen wett något referera, som skulle wara passerat i gl:a tyder, utan at en hög, som är belägen Nordanför Giörslöf Nordanå, har i forna tyder om Juleafton stådt på stötter". Hyltropius åsyftar härmed säkerligen en å Nordanå n:r 8 belägen moränkulle, vilken ännu av traktens folk anses vara en ättehög och kallas Görshög.

1. I gränsen mellan Sunnanå n:r 1 och 5 finnas rester av en gravhög, av vilken nu endast kvarstå ett 1/2 m. tjockt bottenskikt med 25 m:s diameter samt en 2 m. hög och 2 m. bred vall i själva gränsen.

2. N. H. Sjöborg omtalar några högar vid Helenelund[3]) på följande sätt:

"Emellan Lund och Malmö vid Helenelund nära Kronotorp, en utbrytning från Arlöfs by i Burlöfs socken[4]) och Bara härad, har jag sett 3:ne för sin storlek och sine drakringar märklige högar, af hvilka den ene, som genomgrofs och borttogs, visade en ovanlig inre inrättning. De 2:ne lågo ganska nära hvarannan och voro ansenlige af 9 a 10 alnars lodrät höjd, men omkring roten af dem framskymtade här och där en liten del af en undre stor sten. Då det var tydligt, att här förefunnes sådane nedre drakringar, som jag uppgifvit höra till en del större ätthögars beståndsdelar ..., skedde gräfning och undersökning, och då jorden var borttagen, liknade denna drakring alldeles en fotkädja ..., stenarne voro omkring 2 alnar höge, och för mera fasthets skull voro smärre stenar emellan dem inkilade. För öfrigt blefvo

[1]) Ransakningar om antiqviteterna.

[2]) Collectio Rönbeckiana. Handskrift i Lunds Universitetsbibliotek.

[3]) Samlingar för Nordens fornälskare 1830. T. III s. 182.

[4]) Helenelund tillhör Kyrkoby socken.

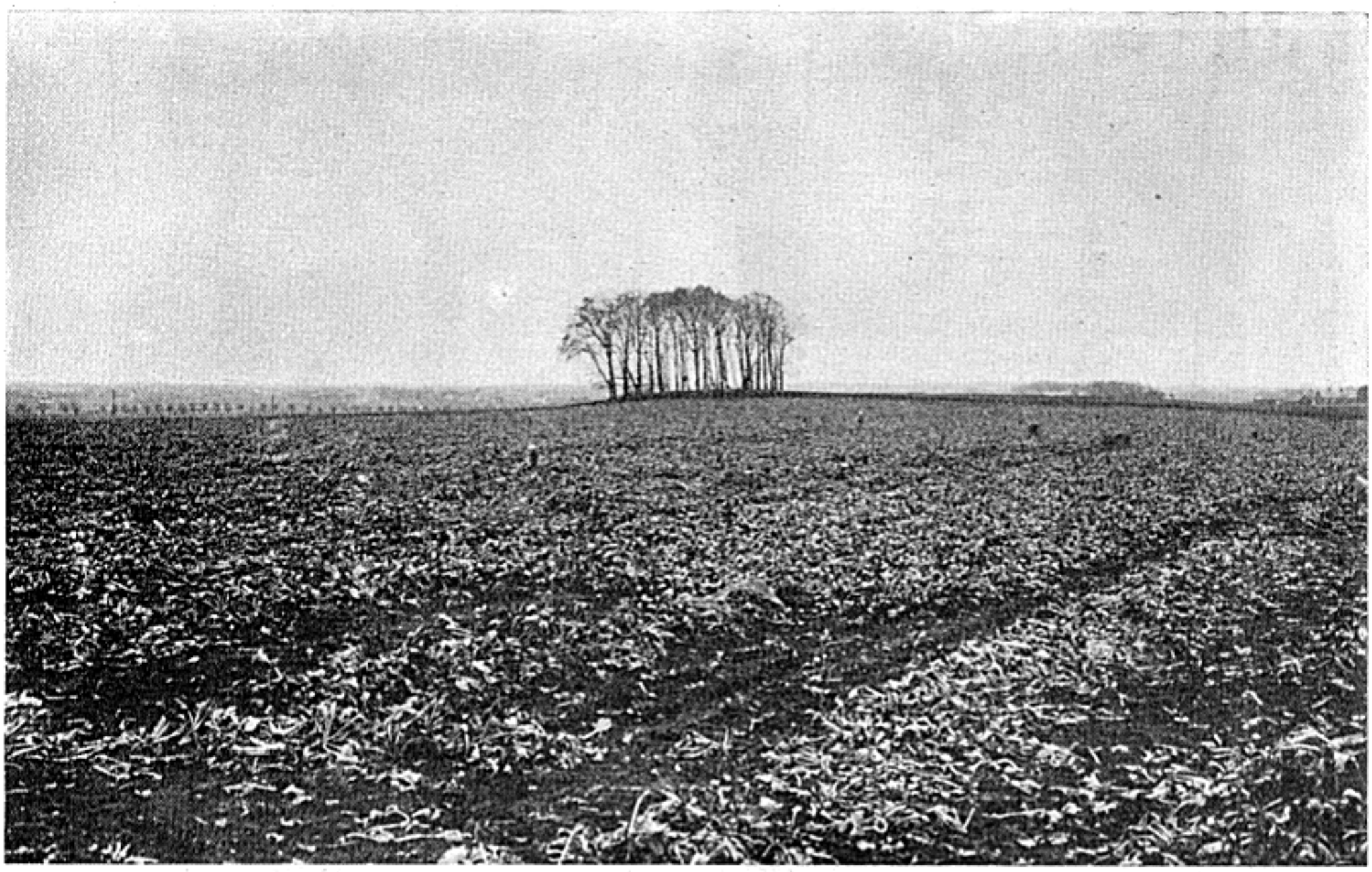

Fig. 15. Utplöjd gravhög, kallad Killehög, å Helenelund i Kyrkoby s:n.
Förf. foto.

desse 2:ne högar i sin fulla storhet orörde, men den 3:dje lika stora högen, belägen ett stycke från de förenämde, undersöktes allt igenom och förstördes i grund. Då man ifrån öfra delen kom 4 alnar ned, befanns där en stenlaggd plan och på denna planerade cirkel visade sig en öfre tredubbel drakring, i mullen fann man flere människoben eller rättare större delen af ett helt benrangel, men uti den stenkista, som var i medelpunkten, . . ., funnos endast stycken af ett kåpparsvärd, en sönderfallen kåpparurna, och uti den tänder, ännu så bibehållne, att man kunde se, att människan dödt i sin bästa ålder vid 30 år, därjämte var i kistan en hästsko, . . ., och av kännare sades vara af det slag som nu brukas i Spanien. Dessutom var vid högens fot en nedre drakring. Äfven i vår tid kunde man ej utan en viss förmögenhet och tillgång på arbetare låta uppkasta en sådan grift; ty för att jämna denna, erfordrades att bortskaffa vid 3400 lass jord och omkring 220 lass sten, sådane Skånska lass, som dragas av 2:ne hästar".

På Sjöborgs planteckning av i frågavarande hög finnas tre koncentriska fotkedjor inlagda och därinnanför en rektangulär gravkammare, vars väggar äro uppförda av mindre kullerstenar, omkring tre lag i bredd i varje vägg.

Av de av Sjöborg omtalade fornlämningarna kvarstår endast ett trädbevuxet bottenskikt av en hög, kallad Killehög. (Fig. 15).

3. På prästgårdens mark anträffades i en naturlig grusbacke år 1858 en lerurna,

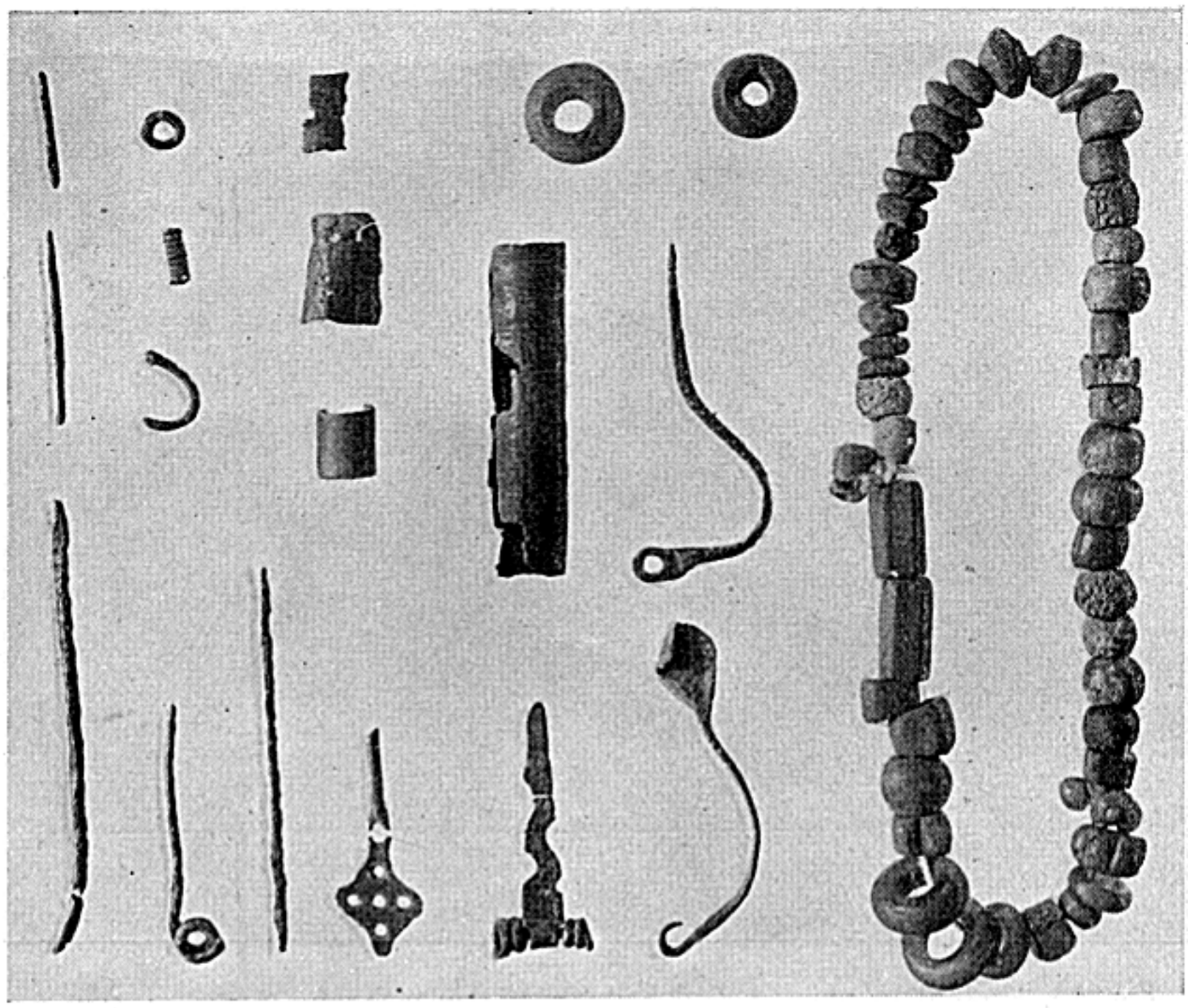

Fig. 16. Fynd från en grav från romersk järnålder i Kyrkoby.

innehållande brända ben. Därjämte funnos fragmentariska fibulor av brons, fragmentariska, rörformiga beslag av brons samt 51 st. pärlor, av vilka 14 av bärnsten och 37 av glasmassa (16 röda, 11 blå, 6 gröna, 1 gråblå, 1 gulgrå, 1 vit, vittrad och 1 gul). Fyndet (Fig. 16) härrör från romersk järnålder. Lunds Univ. hist. museum inv:nr 3366.

BRÅGARPS, KYRKHEDDINGE OCH NEVITSHÖGS SOCKNAR

I Brågarps, Kyrkheddinge och Nevitshögs socknar finnas numera inga fasta fornlämningar. Enligt prästerskapets rannsakningar om antikviteterna år 1668 var förhållandet redan då detsamma.

I Brågarps socken har dock, å Gullåkra n:r 6, funnits en gravhög, om vilken en berättelse av professor Sven Nilsson lämnar följande upplysningar.

En dag i juni månad 1873 fick professor Sven Nilsson höra, att en bonde från Gullåkra varit hos kronofogden Gustafsson i Lund, och anmält, att han under plöjning på sin åker funnit en murad grav innehållande flintor, några brutna benstycken och bitar av rostat järn.

Fig. 17. "Kycklinghönan", ramponerad gånggrift i Mölleberga.
O. Mattsson foto.

För att få närmare reda på saken, besökte professor Nilsson kronofogden, som redan varit på stället och bekräftade uppgiften, men då han fann det besynnerligt, att järn hade funnits i en stenåldersgrav, beslöt han att resa ut till stället.

På ett vidsträckt jämnt åkerfält, tillhörigt hemmansägaren Per Persson å N:o 6 i Gullåkra sågs en obetydlig upphöjning, som fordom varit en högre kulle, men som genom överplöjning, blivit nästan jämnad med marken.

Ägaren Per Persson berättade, att då han lät plöja över detta ställe, stötte plogen emot större stenar, vilka han lät upptaga. Vid närmare undersökning fanns bland jorden en flintkniv och brutna benstycken, varvid han insåg, att det varit ett begravningsställe från forntiden. Han lät därför undersöka jorden och fann nära därintill en av resta stenar bestående grav, ur vilken han lät upptaga jorden. På bottnen, som bestod av lera, fanns ingenting annat än en flintkniv och några brutna benstycken samt fragment av en huvudskål. I den upptagna jorden hade även funnits några smärre stycken av starkt rostat järn.

Denna grav, som var alldeles fullständig och bestod av uppresta stenar, tre på vardera långsidan och en på vardera gaveln, alla på de inåtvända sidorna jämna och med småstenar inkilade mellan de stora, var fyra alnar lång från väster till öster, en aln bred vid den västra, och en aln 8 tum vid den östra ändan, där brutna stycken av huvudskålen funnos.

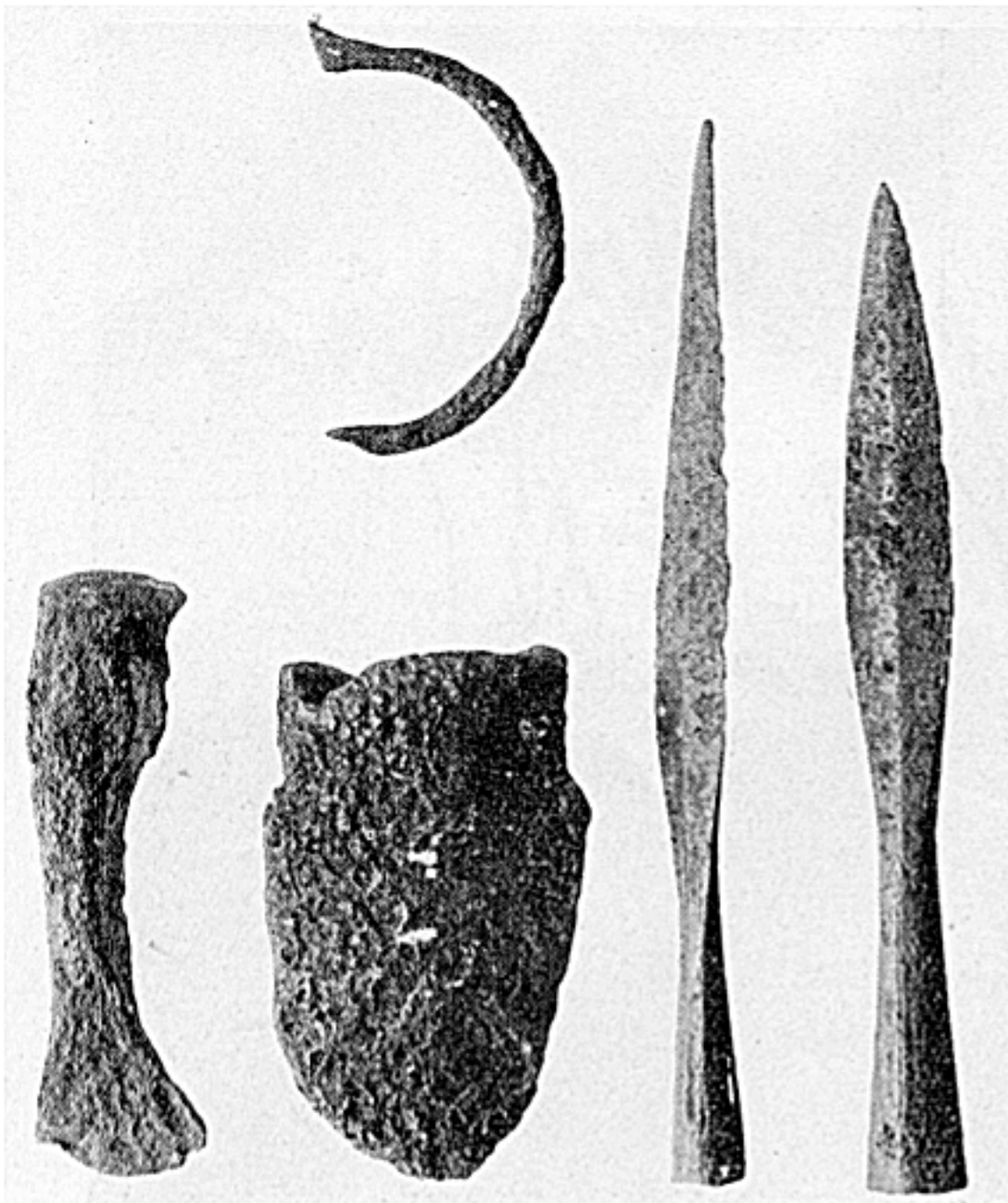

Fig. 18. Yxa, plogbill, spjutspetsar och böjd järnten från vikingatiden, funna vid Önsvala.

Höjden av gravstenarna var litet mera än en aln. Inga täckstenar hade funnits, varav torde kunna förklaras att några rostade järnbitar kunnat träffas bland mullen i graven.

Vid östra gaveln av denna grav och på samma linje hade den grav legat, från vilken jordägaren låtit uppbryta och kringströ de flesta stenarna, innan han insåg att de kunde hava tillhört en gravhög. Denna grav hade varit lik den förra, men omkring en aln längre och även något bredare. I denna fanns ingenting annat än några människoben och en vanlig flintkniv.

Adjunkten Martin Weibull fick sedermera av riksantikvarien B. E. Hildebrand meddelande om fredande av fornlämningen genom en omhägnad. Denna, om den någonsin kom till stånd, är borta, och endast ett tränat öga kan nu upptäcka fornminnets plats.

Här har ursprungligen varit en hög med två manslånga hällkistor i botten, vilken härrört från övergångstiden mellan stenålder och bronsålder.

MÖLLEBERGA SOCKEN

1. Ramponerad gånggrift på Mölleberga n:r 5. (Fig. 17). Ursprungligen har denna stenkammargrav utan tvivel, såsom fallet är med gravar av detta slag, varit täckt av en jordhög, som avlägsnats av skattegrävare. Gravkammaren vars inre längd är 4,5 m. och bredd c:a 3,2 m. har sin längdutsträckning i norr—söder med någon dragning åt nno—ssv. Kammarens väggar bestå f. n. av 13 stenblock, av vilka flera äro sprängda och slagna sönder. Den nordligaste av stenarna i östra väggen är kullfallen. Norr om densamma har, medan den ännu stod kvar "in situ", funnits ytterligare en sten, enär den kullfallna stenens bredd icke täcker mera än halva avståndet mellan nordväggens östligast belägna sten och östsidans andra sten norrifrån räknat. Dessutom saknas en sten i den västra långsidan. Två inom kammaren liggande, sönder-sprängda stenar hava möjligen förut tillhört väggarna. Kammaren har ursprungligen

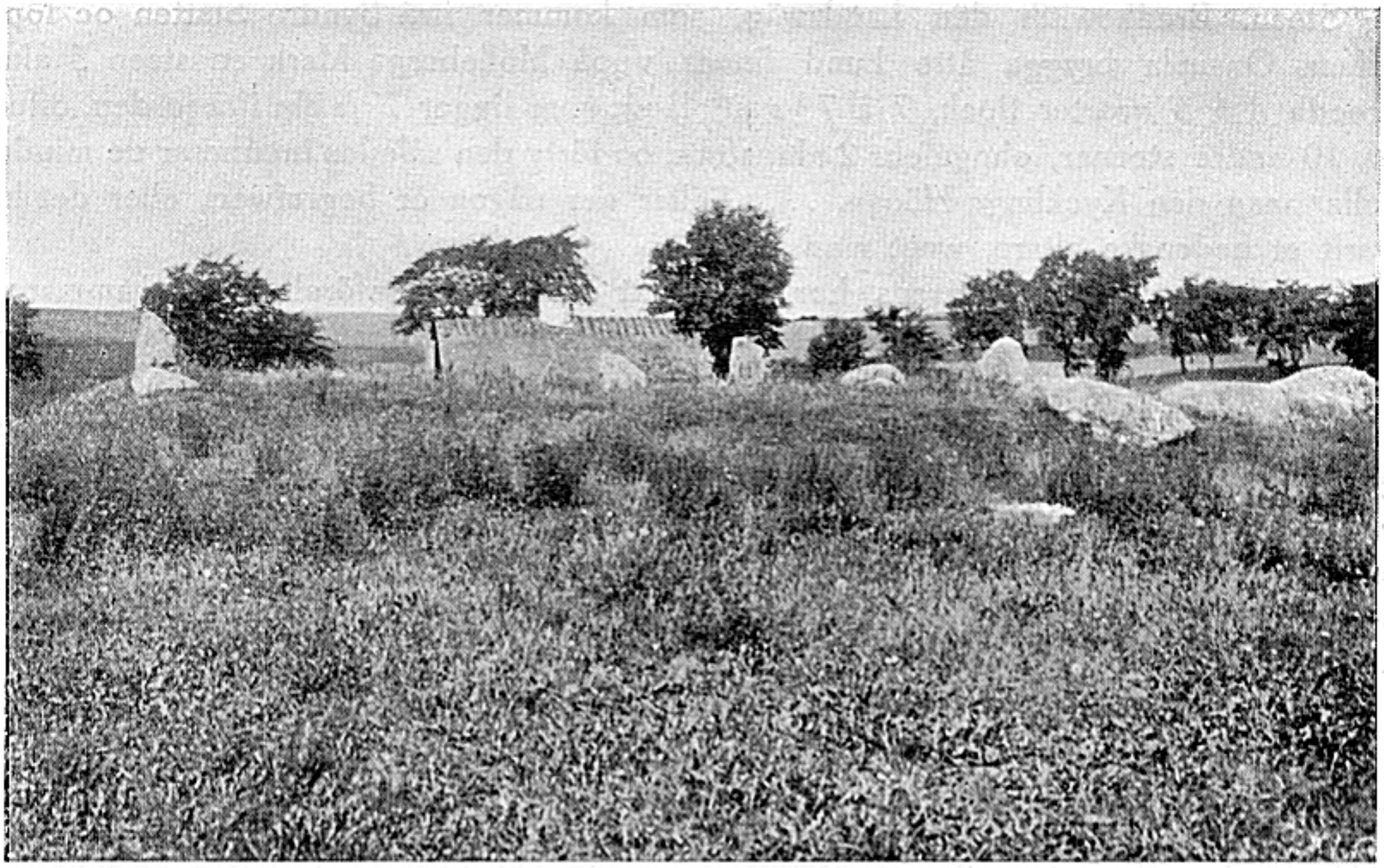

Fig. 19. Stenring söder om Tranberga i Bara s:n.
Förf. foto.

varit försedd med täckhällar, enligt en skriftlig uppgift från 1680 med endast en täckhäll, vilket emellertid förefaller vara tvivelaktigt.

Detta fornminne omtalas första gången i Ole Worms Presteindberetninger 1624, där det heter:

"Store Möllebierg, Huor der findis strax offuenn for byen, huos Lande Weien thill Lund, en mögett stor Steenn, oplagt paa andre store Steenne Saa höygt att nogle folck kand sidde der wnder, Denne samme steenn kalder man Tippelsteen, Men andett wist om denn, kand mand icke forfare,"

År 1668 omtalas fornminnet på följande sätt:

"Paa Möllebierre Mark findis En stor steen Östen for kirken oplagt paa andre 7 stene 2 Alln fraa Jorden, som kaldis Kyllinge Hönen, Men huo der Vnder skall verre begrafen ved Ingen att referere". [1])

Att döma av denna beskrivning, som bl. a. meddelar, att graven ändrat namn, har kammaren varit försedd med flera täckhällar, enär den här omnämnda vilar på endast 7 stycken av kammarens 13 eller ursprungligen 15 väggstenar. En uppgift, som jävar denna uppfattning, härrör från 1680 [2]). Det heter häri:

---

[1]) Ransakningar om antikviteterna.
[2]) Collectio Rönbeckiana.

"Steen. Bredhewidh den Landzwäg, som kommer ifrå Syndre Slätten oc löper öffuer Onsuala brygga åtte Lund finnas uppå Mölleberga Mark en steen 5 alnar breedh 4 à 5 quarter tiock, 7 à 7 1/2 al^r^ lång, som ligger 1 1/2 aln ifrå jorden, offuan på 10 andra steenar, ohngefehr 2 aln. stora, oc förty den således incuberar de mindre, kallar man den Kycklinge-Hönan, ... heller der någon är begrafwen, eller det har warit et hedenske altare, weet man intet."

Uppgiften om överliggarens horisontalmått synas vid jämförelse med kammarens horisontalutsträckning kunna överensstämma med verkliga förhållandet. Dock är denna uppgift en orimlighet, ty bärstenarnas högsta punkter äro belägna på så högst skilda nivåer att det är otänkbart att avståndet mellan bärsten och täcksten icke varit stenfyllda. För skånska förhållanden verkar uppgiften om täckstenens dimensioner högst osannolik. icke minst mot bakgrunden av ett uttalande om samma sten från 1729, där det bl. a. heter "wid Mölleberga ligger en *temmel. stor* steen, på några mindre uplagd, som kallas Kycklingehönan, hwarunder förmehnas någon Rese el. Kiämpe wara begrafwen".[1]).

Utan tvivel utgör detta fornminne en rest av en gånggrift.

2. Å Lilla Mölleberga nr 3, so. om byn, 100 m. nv. om gården, på sydvästra sluttningen av en betydlig höjd, en mindre, rund hög, höjd 1 m., omkrets 24 m. Cirka 1 m. innanför högens kant finnes en i sen tid av mindre stenar lagd ring. Enligt uppgift av 77-årige nämndemannen Nils Larsson har man i högen funnit människoben. Samme sagesman meddelade, att när gården år 1812 byggdes ämnade byggmästaren taga stenar på högen, men när man skulle bryta upp dem "rök järnstången av".

Från högen, som är tätt beväxt med liguster, alm, syren och ask ser man Torup, Bökeberg, Skabersjö, Burlöv, Sundet, Lund och Romeleklint.

I Mölleberga socken, Önsvala by, har funnits en markhöjning, i vilken en bonde år 1856 tog sig för att gräva. Därvid påträffades ett människoskelett samt följande föremål av järn: Ett svärd, två spjutspetsar, en yxa, ett plogjärn och en böjd järnten. Svärdet blev förstört, medan de övriga föremålen inköptes till Lunds Universitets historiska museum (inv:nr 3753—3757). Fyndet (Fig. 18) härrör från vikingatiden.

Å St. Mölleberga nr 2, 800 m. no. om Mölleberga kyrka, 100 m. so. om Torrebergabäcken, finnes en avlång höjd, gående i nv.—so. med en omkrets av 215 m. Den kallas Galgebacken och anses av folket i trakten vara en gravhög, men är i själva verket en geologisk bildning. Materialet är rullstensgrus. 75-årige åboen Jöns Åkesson berättade för förf., att här en gång i världen varit avrättningsplats och att man i den 100 m. från höjden belägna Torrebergabäcken funnit skelett av människor och hästar samt hästskor.

---

[1]) Collectio Rönbeckiana.

BJERESHÖGS SOCKEN

I Bjereshögs socken finnas inga fasta fornlämningar.

BARA SOCKEN

I grustaget vid Värby källa ha tillvaratagits 15 flintskärvor, som möjligen utgöra spår av en boplats från stenåldern. Fyndet förvaras i Malmö Museum inv:nr 4561.

1. Stenring söder om Tranberga (Fig. 19.) belägen på en naturlig moränhöjd med utsikt till bl. a. Romeleklint, Hyby, Skabersjö och Kungshögarna vid Oxie. Området inom stenkretsen är plant, höjande sig omkring 0,5 m. över omgivande marknivå, ett förhållande, som synes hava uppstått genom senare tiders nivelleringar.

Ringen, vars diameter är omkring 18 m., har ursprungligen sannolikt innehållit 22 stenar. Av dessa finnas endast 12 kvar, de övriga äro bortförda redan före 1600-talets mitt, då fornlämningen beskrives på följande sätt [1]): "Vdi Bare Song, Vdi den Östre Vong findis En steendysse bestaendis af 12 höye steen, En nær ved 2 Alln höy ofuer Jorden Wdi en Circumferens, huilchen steendysse kalldis Mangel Steen." Ett par årtionden senare omnämnes denna fornlämning sålunda [2]): "Vtj Österwång finnas många stora steenar kringsatta, såsom elliest brukeligit warit, der någon förnemblig person blefwen begrafwen i hedenske tyderne, så det nock synes at der oc en begrafning moste wara, oc kallas rumet Mångelsteen." Trots fornminnets karaktär av grav har skövlingen florerat, icke så alldeles ostraffat, enligt en berättelse, som förtäljer, att den större, i nordnordost belägna stenen en gång fördes till Torup, men "de hade ingen fredd för oty" och stenen fördes tillbaka [3]).

Endast två av de kvarvarande stenarna återfinnas i ursprungligt läge. Dessa ha en höjd av 1,20 m. och en flat mot ringens mitt vänd sida. Två stenar med 0,95 och 0,8 m:s höjd över markytan befinna sig i lutande läge, medan de övriga äro helt kullfallna.

Det är sannolikt att denna stenring utgör en fotkedja till en stendös.

2. Å Vinninge en starkt kringplöjd gravhög av 4 m:s höjd och 50 m:s omkrets. Denna hög är synlig vida omkring i häradet och utsikten från densamma är högst imponerande. Man ser härifrån nedåt Söderslätt, Malmö, Köpenhamn, Själland, Landskrona, Lund, Romeleåsen. (Fig. 20—21.)

---

[1]) Ransakningar om antikviteterna 1668.
[2]) Collectio Rönbeckiana.
[3]) BRUZELIUS anf. arb.

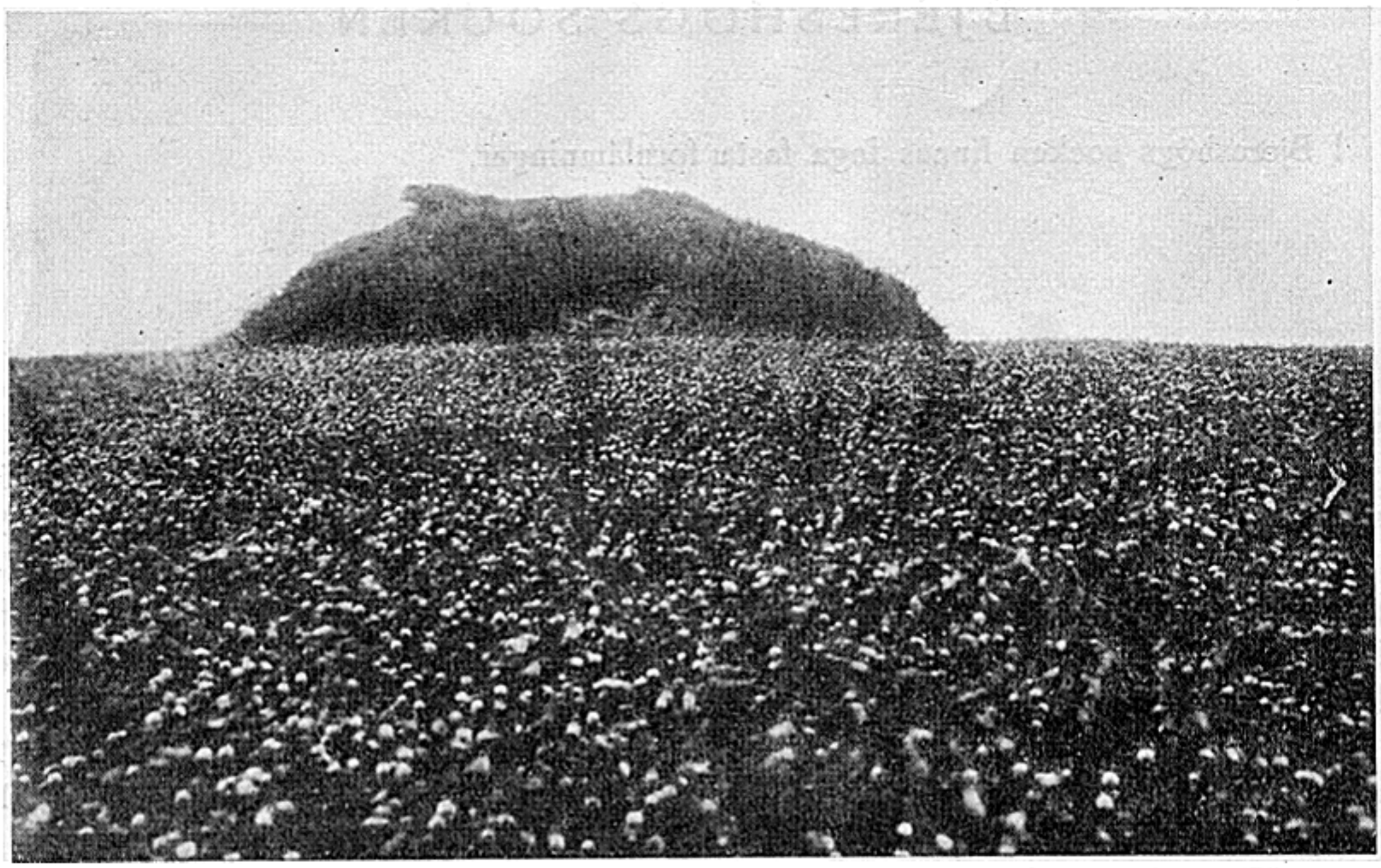

Fig. 20. Gravhög vid Vinninge, Bara s:n.
Förf. foto.

På sydvästra sluttningen av en höjdrygg ligger på Värby bys mark en berömd midsommarkälla, Värby källa, vilken genom friherrinnan Henriette Coyets försorg nyligen försetts med ett skyddande stenparti.

Såsom ett megalitiskt monument kan utan tvivel en grav, som varit belägen vid Runglagården, nära Ängagården, betecknas. Redan 1624 [1]) omtalas detta fornminne: "Vdj Bare enge er nogle store Lier eller bierge, som kaldis Rungels Lier, der neden for findis en stor graff omlagt med Stene, vdj huilcken mienis en kempe ved naffn Rungell (aff huilcken Lierne schulle haffue dieris naffn) schulle were begraffuen". En mera ingående beskrivning på själva graven från 1668 [2]) meddelar: "— — — findis Vdj Bare Enge En Kiempe Graf 4(½?) Alln lang: och 4 Alln bred och staar paa begge Sider steen hoss steen, huor En Kempe Ved Nafn RANGEL säyes att werre begrafven". Vid 1700-talets början fanns möjligen graven kvar och omnämnes av kyrkoherden Jöns Andersson Hyltropius [3]): Vtj Bara Engiar är en wyd oc på norre oc östre syda högh oc steyl Lye, der en kämpe widh nampn Rungel skall liggia begraffuen, deraf han oc kallas Rungelslye". I den av Nils Gustaf Bruzelius 1878 upprättade antikvariska beskrivningen över häradet finnes denna fornlämning icke upptagen.

[1]) Ole Worms Presteindberetninger.
[2]) Ransakningar om antikviteterna.
[3]) Collectio Rönbeckiana.

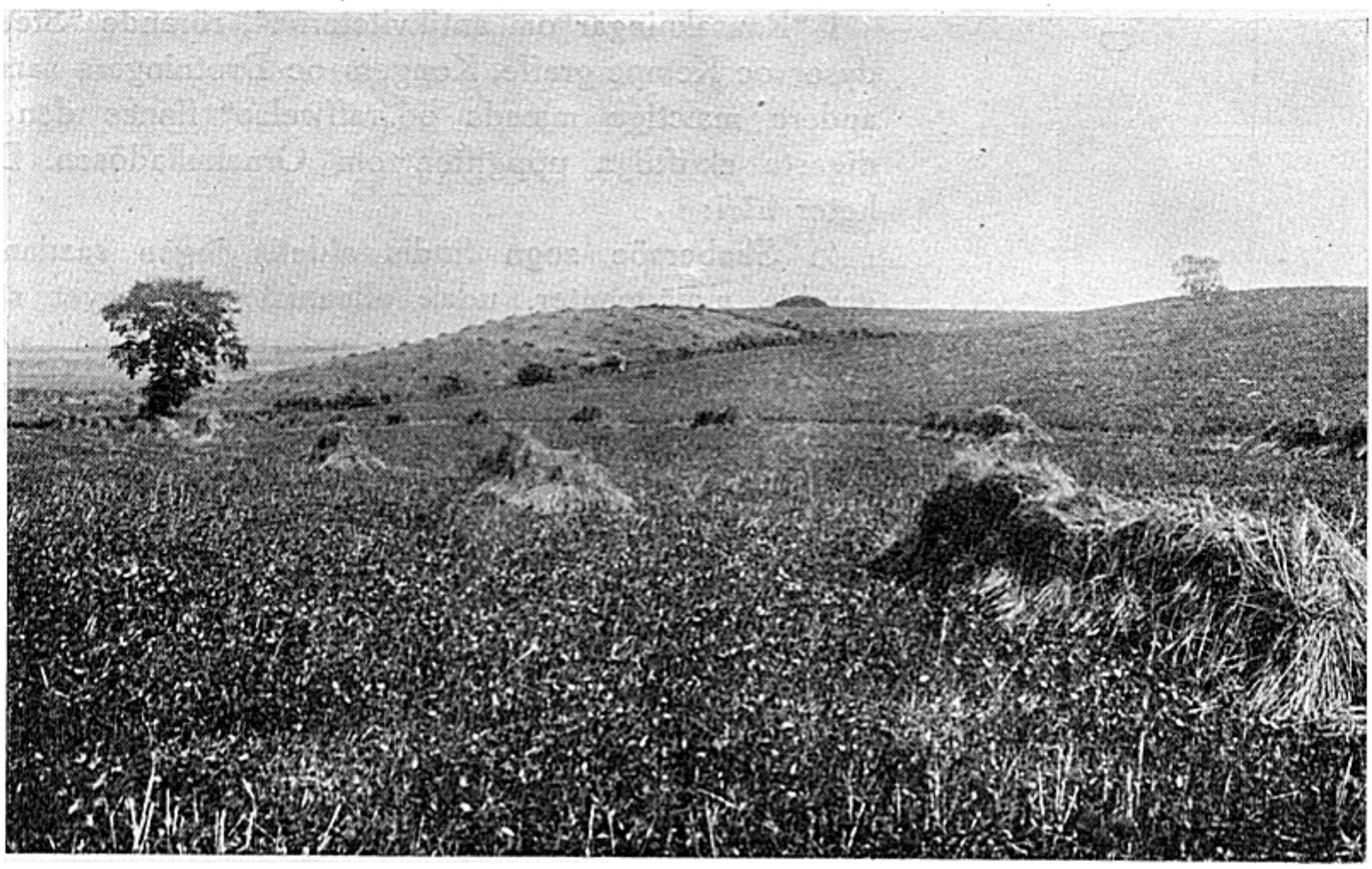

Fig. 21. Gravhög, samma som fig. 20.
Förf. foto.

Att med ledning av ovan lämnade skildringar konstatera gravens art är vanskligt. Det synes dock vara mest sannolikt, att det varit en gånggrift, berövad sina täckhällar.

SKABERSJÖ SOCKEN

1. Av fasta fornlämningar finnes inom denna socken en långdös vid Örnakulla, landets förnämsta kända exemplar (Fig. 22—25). Gravformen har sitt namn av att själva dösen är omgiven av avlång kulle, vars kant är markerad med en mer eller mindre rektangulär stensättning. Denna gravform hör hemma i norra Europa: Holland, Tyskland, Danmark och Sverige. I Danmark förekommer denna gravform i dubbelt så stort antal som runddösen, medan den i Sverige är en sällsynt företeelse. Sålunda äro utom Örnakulladösen endast en typisk långdös känd från Sverige, nämligen i Kyrkoköpinge socken, helt nära Skånes sydkust. Mellanformer mellan runddös och långdös, med kortare mera ovalt formade fotkedjor, äro kända i två fall från Bohuslän. [1])

[1]) O. MONTELIUS Bohuslänska fornsaker från hednatiden i Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohus läns fornminnen och historia s. 24 fig. 22.
O. MONTELIUS Orienten och Europa i Antiqvarisk Tidskrift 13: 1 sid. 33 fig. 23.

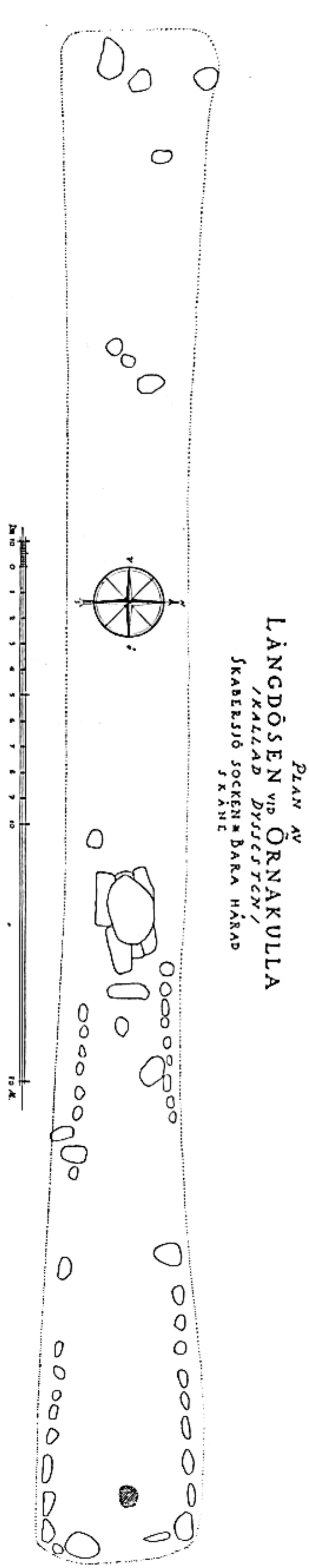

Fig. 22. Plan av långdös vid Örnakulla i Skabersjö s:n.

I "Ransakningar om antikviteterna", rörande "Steendyser oc Kempe graffe, Kongers oc Drotningers sampt andere mæctige mænds begraffwelse" finnes den tidigaste skriftliga uppgiften om Örnakulladösen. Det heter häri:

"I Skabersöe sogn findis aldelis ingen saadanne gamble monumenter, udan alleeniste en meyet stor Steen, som ligger uplagt paa andere steene oc kaldis Dysse steen, men findis ingen bogstaffwer derpaa; icke heller hafwer mand nogen underrettning om, hue der skal ware begraffwit.

Datum Scaabersöe prestegaard 1668.

Jörgen Jensön Faxe".

Denna fornlämning finnes även upptagen i N. G. Bruzelii antikvariska beskrivning från år 1878 och är där första gången betecknad som långdös. Ditintills, ja man kan säga ända tills den dag då spadarna år 1926 sattes i jorden för undersökning, har traktens folk svävat i okunnighet om fornlämningens rätta betydelse och omgivit den med sin tro och sägen. Sålunda berättas det, att Skabersjö kyrka först uppbyggdes på denna plats, en uppfattning, som direkt inspirerats av kullens avlånga form och av stenar markerade rand. Emellertid flyttade jättarna nattetid byggnadsmaterialet till kyrkans nuvarande plats. Den enda sten, som blev kvar på byggnadsstället, är Dyssestenen. Från kammaren under densamma skall gå en underjordisk gång till Skabersjö slott, som ju f. ö. enligt folkets tro står i underjordisk förbindelse också med Månstorps gavlar i Skytts härad. Den stora stenen vänder sig varje gång den luktar nybakat bröd, och i dess närhet plägar folket gå vilse, ja man har t. o. m. sett en man rida på "en hoelös hane" från dösen till en närliggande sandkulle.

Då statsgeologen N. O. Holst vid århundradets början utförde fältarbetena för en geologisk beskrivning över sydvästra Skåne, väcktes hans intresse för dösen. Han publicerade sedermera sina iakttagelser beträffande denna i en kortfattad uppsats[1]) och antog att grav-

[1]) N. O. HOLST: En skånsk långdös. Fornvännen 1909 s. 195—198.

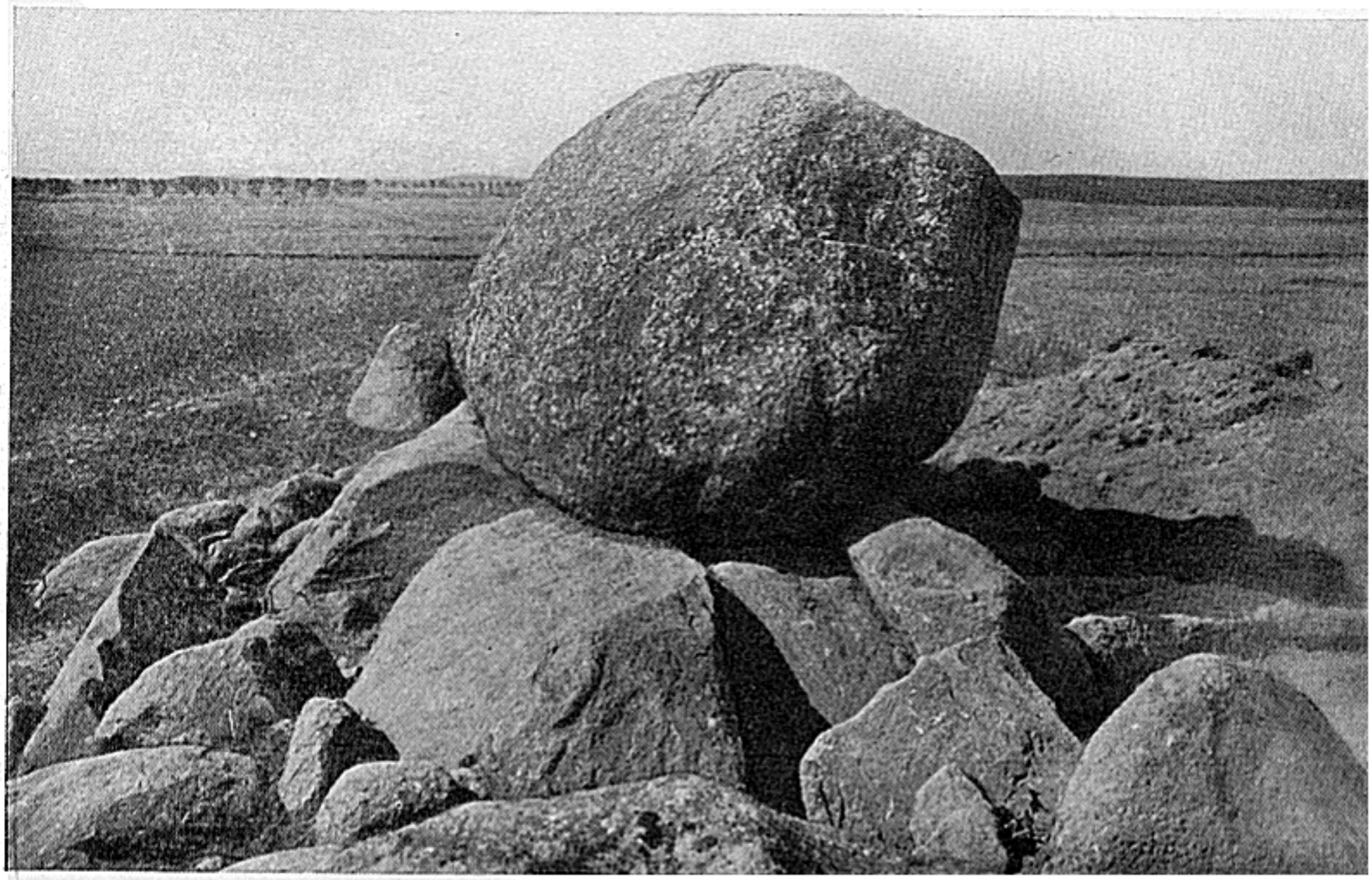

Fig. 23. Långdös vid Örnakulla. Gravkammare och täcksten från öster.
Förf. foto.

kammaren var orubbad. Sedan förf. blivit övertygad härom, igångsatte jag den 25 augusti 1926 på bekostnad av Lunds Universitets historiska museum en omfattande undersökning, varvid antagandet visade sig vara riktigt. Det var därmed också konstaterat, att Örnakulladösens gravkammare var i sitt slag den enda orubbade, som är känd från svenskt område, sedan en uppgift av N. G. Bruzelius [1]) och N. O. Holst [2]) om att långdösen vid Kyrkoköpinge ännu innehöll en gravkammare visat sig vara oriktig.

Långdösen är belägen 1000 m. nordväst om Skabersjö kyrka på Örnakulla ägor. Den är placerad på nästan plan, i förhållande till omgivande terräng ganska lågt liggande mark, vilket är regel för denna form av fornminnen. Kullens totala längd i öster-väster är 60 m. Den är uppförd av lera (jökellera av samma beskaffenhet som i omgivningen), blandad med kullerstenar. I dess östra del syntes före undersökningen ett tiotal resta stenar, som tillhöra fotkedjan. Vid undersökningen återfunnos de övriga på några undantag när på ursprungliga platser, medan fotkedjan däremot saknades i högens västra del så när som på tre rubbade stenar vid kortsidan. Av folket i trakten erhölls upplysningen, att en man hade tagit stenar i denna del av högen för ett femtiotal år sedan och att han därefter "inte ble ti nåd".

[1]) Antiquarisk Beskrifning öfver Skytts Härad 1859. Handskrift i Antikvarisk-topografiska arkivet.
[2]) HOLST Anf. arb.

Fig. 24. Långdös vid Örnakulla. Fotkedja i högens östra del.
Förf. foto.

Fotkedjans form är anmärkningsvärd. Efter vad dess bevarade östra del visar har den varit rosettformig. Bredden mellan norra och södra sidornas stenar är vid gravkammaren 6 m. och vid den östra ändan 12 m. Fotkedjans stenar äro betydligt större och högre mot ändan (ändarna) än vid gravkammaren.

Området närmast omkring graven bestod av en mantel av hårt packade lager av sten och lera. Vid undersökning av detta område påträffades omedelbart utanför den västligaste bärstenen i kammarens södra vägg, blandade om varandra: 350 st. krukskärvor av brunaktigt, 0,3—1,2 cm. tjockt, med krossad granit blandat gods. Endast 3 mindre bitar äro ornerade, en med ett fjäderliknande ornament, en med en rät, bred linje, varifrån två breda, räta linjer parallellt utgå samt en med en upphöjd, tvärstrierad kant, runda punkter och en bred, djup linje, varifrån snedställda parallella linjer utgå. Bitarna synas härröra från 8 à 10 kärl. 28 flintskärvor, av vilka 7 äro skörbrända, samt 1 har en slipad yta och har sannolikt tillhört en tunnackig yxa. 25 bitar av tänder samt ett stycke av extremitetben av sannolikt hjortdjur hittades dessutom.

Vid undersökning av fältet närmast öster om gravkammaren hittades: 1 skivskrapa av flinta och 13 flintskärvor, av vilka 2 äro skörbrända.

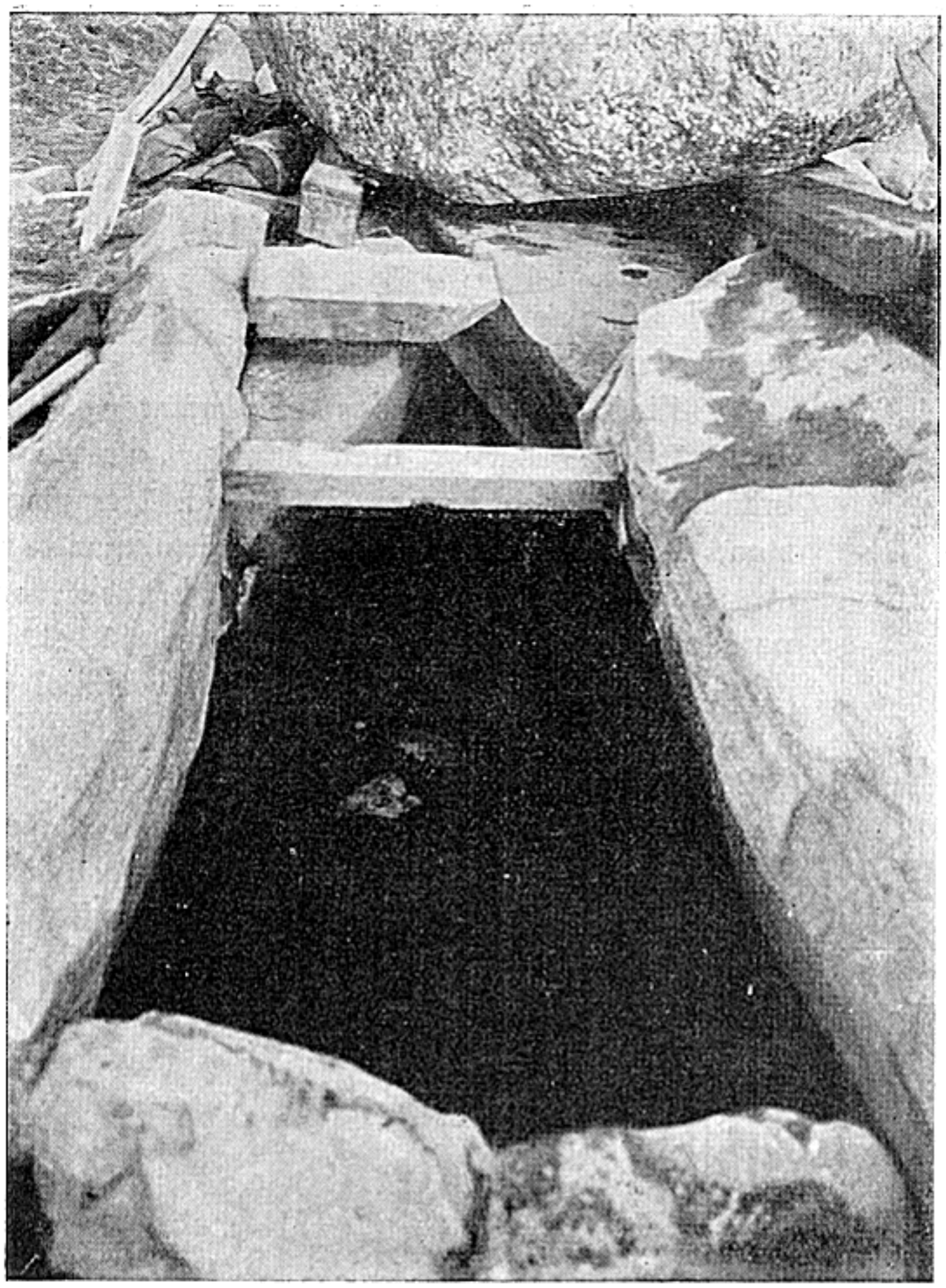

Fig. 25. Långdös vid Örnakulla. Gravkammare under pågående undersökning. (Från väster).

Förf. foto.

Gravkammaren är uppförd av 6 st. på insidorna flata stenar, 2 i varje långsida, 1 i varje gavel. De äro inåtlutade så att kammarens övre parti är av mindre omfång än dess nedre. Vid kammarens botten hava springorna mellan sidohällarna ifyllts med stenar. Överliggaren består av ett stenblock (flyttblock) av gneis, största höjd 1,1 m., längd 2,7 m., bredd 1,8 m. och omkrets c:a 7 m.

Kammarens botten var belagd med flata stenar, vilka vilade på hårt packad lera. Två av golvstenarna voro av tuffsten och hade en beläggning av mossa och lavar, vilket antyder att hela golvet en gång haft en sådan beläggning.

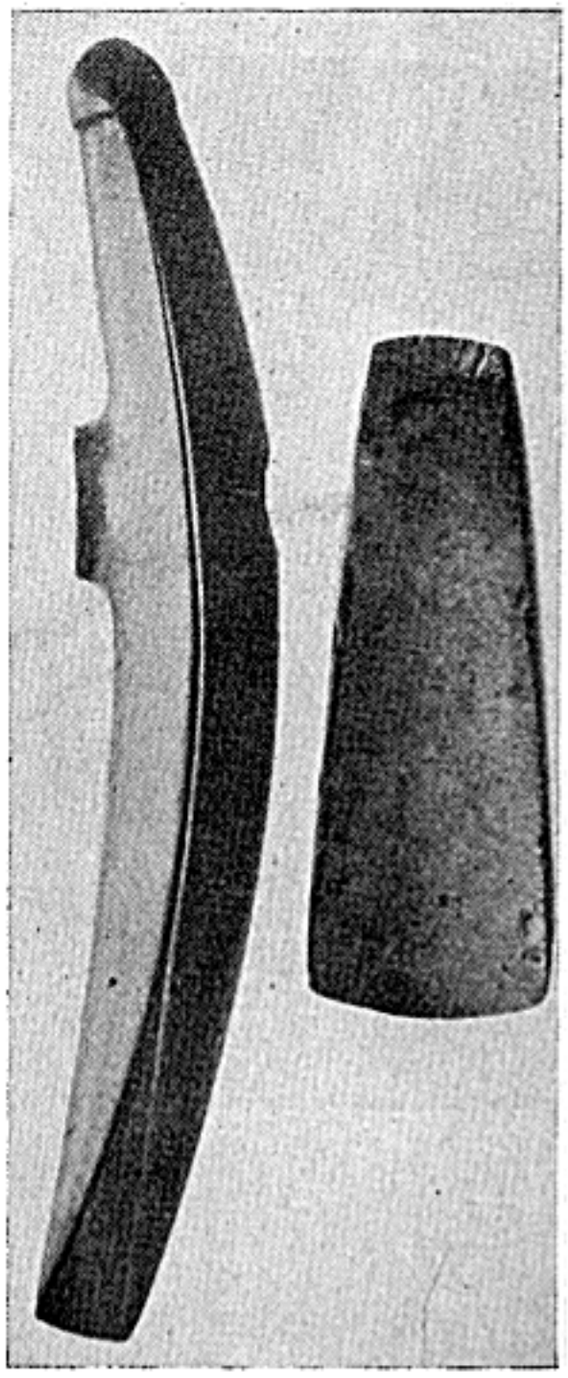

Fig. 26. Båtformad yxa och hålslipad yxa. Fynd från enmansgrav å Tjustorps Nygård, Skabersjö s:n.

Före undersökningen av kammaren drogs överliggaren undan och lades efter undersökningen åter på sin forna plats.

Kammaren var fylld med myllhaltig, mot botten mera lerblandad sand och kullerstenar från människohuvuds till mansbördas storlek.

Undersökningen av kammaren verkställdes i vågräta skikt om vardera 20 cm.

Av flintföremål hittades i kammaren 3 st. skärvor av yxor, 19 st. skärvor utan slipytor däribland 5 st. skörbrända, 3 st. skivskrapor, 1 hel och 1 fragmentarisk knacksten, 1 skörbränd knuta, 3 st. kärnliknande föremål och 2 st. spån samt 32 st. oornerade krukskärvor och 1 med parallella linjer ornerad krukskärva, 11 st. bitar av obearbetad bärnsten, ett tiotal bitar av träkol och 2 st. bitar av människoben.

2. På Tjustorps Nygård, omkring 300 m. öster om gården påträffades hösten 1926 bland en mängd stenar av människohuvuds storlek en båtyxa och en hålslipad yxa, liggande ett par dm. från varandra. (Fig. 26). Båtyxan, som är av långsmal typ med låg skafthålk och ändknapp, har en längd av 25,9 cm. Yxan, av mot banen mörknande flinta, är helt slipad, även å banen. Dess längd är 14,7 cm. Fyndet förvaras på Lunds Universitets historiska museum.

HYBY SOCKEN

1—3. År 1923 upptäckte förf. tre stycken boplatser från stenåldern vid forna stränder av Yddingen inom Hyby socken samt år 1926 ytterligare en i Svedala socken, Oxie härad. Från boplatserna i Hyby socken har förf. dels genom uppsamling från markytan, dels genom grävningar erhållit ett mycket rikt och stort material, vilket överlämnats till Lunds Universitets historiska museum.

Boplatserna ligga på höjdsträckningar av jökellera. (Fig. 27). De fornsaksförande områdenas nedre gräns ansluter sig till gränsen för torven, vilken ligger c:a 160 cm. över Yddingens nuvarande yta. Vid grävning av en boplats (II) befanns det att odlingen spolierat kulturlagren ned till 20 cm:s djup. Endast på ett mindre område, cirka 14 kvm., fanns under ploggången ett bevarat, 20 cm. mäktigt kulturlager. Detta var till färgen svart, starkt uppblandat med kol och skörbrända stenar.

Under årens lopp ha på dessa boplatser uppsamlats omkring 18,400 föremål[1]), fördelande sig på följande sätt:

	I	II	III	Summa
Flinta:				
Knackstenar	12	11	3	26
Kärnor	33	27	5	65
Handtagskärnor	14	12	2	28
Skivyxor	6	23	6	35
Runtomslagna redskap	22	40	19	81
Borr	5	4	1	10
Mikroliter	2	2	—	4
Rombiska pilspetsar	—	2	1	3
Tväreggade pilspetsar	31	102	36	169
Skivskrapor	9	61	21	91
Spånskrapor med rak egg	—	1	—	1
„ „ sned „	2	5	—	7
„ „ utåtbuktad egg	4	10	2	16
„ „ inåtbuktad „	1	10	3	14
Spånsågar	—	2	—	2
Spånknivar	9	22	12	43
Skäror	—	1	—	1
Ryggade spån	1	—	—	1
Spån	60	71	23	154
För obekant ändamål slagna redskap	6	17	6	29
Avfallsskärvor	1700	13300	2600	17600
Av annat material än flinta:				
Yxor av grönsten med spetsoval — rund genomskärning	2	3	2	7
Slipstenar av kvartsit	1	2	1	4
Krukskärvor	—	1	—	1
Summa	1920	13729	2743	18392

4. Å Vinninge nr 6 ligger en gånggrift, som är belägen på en låg moränkulle, varifrån man har en vidsträckt utsikt till Romeleåsen, Skabersjö och Kungshögarna vid Oxie, medan den norr om graven liggande Galtåsen skymmer utsikten åt detta håll. Kullens längd i vsv.— ono. är f. n. 25 m. och bredd i nnv.—sso. 14 m.

[1]) jmfr fig. 28.

Denna gånggrift är undersökt av riksantikvarien Hans Hildebrand år 1879, varvid, som senare skall omtalas, rika fynd kommo i dagen, trots att fornlämningen långt dessförinnan erhållit det spolierade skick vari den ännu befinner sig. (Fig. 29). Härom lämnas i Ole Worms Presteindberetninger 1624 värdefulla upplysningar. Det heter här: "Sönden för denne backe (Galtåsen) strax der hoss wissis en hob store Steener gandtze Slette inden till, thett Sætte hoss huer andre ligt en graff eller kielder, Vdj lengden vngeferlig thj föder Lang, vdj breden Sex föder vid, derfra vid den enne Side haffuer werid en vdgangh, och saa flitteligen omseett med store stenne, och siunis lige som den haffde werrit thillteckt, huilckitt indlöb Indtid Siunis att haffue werrit större end som en kunde krybe Imellum, her mit vdj thuert offuer paa langs liger en stoer afflang Steen som siunis at haffue Leggett thuert offuer graffuenn paa de andre steene, och kunde werre nedsiuncken, sigis indtid throligt der om, Men en hiörde schall haffue Soffuid paa for^ne steen Och er bleffuen Slett affsindig, det er vist".

Kammaren innehåller tio väggstenar, vilka höja sig 0,60—1 m. över omgivande marknivå. En av täckhällarna, vars storlek är 2,3 m. i längd och 1,5 m. i bredd, ligger nedfallen i kammaren.

Utan tvivel har en 2,2 m. lång och 1,8 m. bred häll, som nu ligger i kullens sydvästra hörn, utgjort täcksten i kammaren, sannolikt över dess södra del. Däremot saknas den tredje täckstenen.

Kammaren, vars grundplan visar ett mellanstadium mellan oval och rektangulär, har en längd av c:a 4,5 m. och en bredd av något över 2 m.

Från kammaren, vars längdriktning är norr—söder, utgår gången åt öster. Dennas väggar, som, vilket är vanligt vid denna form av gravar, äro lägre än kammarens, äro delvis förstörda. Endast två stenar i varje vägg synas kvarligga på ursprungliga platser. En vid gångens östra del liggande häll är sannolikt en av de stenar, med vilka gången ursprungligen varit täckt.

Vid den av Hildebrand företagna undersökningen, från vilken ingen grävningsrapport föreligger, gjordes, trots gravens spolierade tillstånd, åtskilliga fynd[1]), vilka tyvärr icke närmare kunna lokaliseras. Sålunda fanns av flinta en tresidig spånpilspets med tånge längd 7,8 cm., skärva av slipat redskap, två knivar samt 73 spån och skärvor, dessutom ett skifferhänge (Fig 30), i genomskärning ovalt, ovanligt brett, med ett bikoniskt hål upptill och på de breda ytorna inristade linjer, ett fragmentariskt, i genomskärning nästan kvadratiskt hänge av sandsten, några smärre bitar av obrända ben samt träkol. Av pärlor hittades en mängd fragment samt ett 10-tal hela i form av dubbeleggade skafthålsyxor och månskäror.

De förnämsta fynd, som gjordes i denna gånggrift äro dock keramikfynden. Dessa äro:

Bitar av ett rikt ornerat lerkärl. (Fig. 31). Yttre ytan är på övre delen glänsande svart, på nedre delen glänsande brun. Inre ytan är matt gråbrun. Godset är tjockt med inblandade fältspatkorn..

[1]) Förvarade i Statens historiska museum inv:nr 6802.

Fig. 27. Stenåldersboplats vid Yddingen, Hyby s:n. Boplatsen ligger på markhöjningen mitt för de kala träden.

Förf. foto.

Ett i många bitar sönderbrutet lerkärl. (Fig. 32). Godset, med inblandning av sandkorn, är rödbränt. Inre och yttre ytorna äro glättade och glänsande svarta eller bruna.

Större och mindre bitar av ett tiotal ornerade och oornerade lerkärl. I en av dessa bitar hittades ett stycke av ett vetekorn.

5. Omkring 200 m. nordväst om ovan omtalade gånggrift ligger på sydsluttningen av en rullstensås kallad Galtåsa, en gravhög, som vid norra sidan höjer sig 4,5 m. och vid södra 7 m. över markytan. Dess omkrets är 100 m. Östra och norra sidorna äro tämligen branta, medan de södra och västra äro mera långsluttande. I högens topp är en rund fördjupning, 10 m. i genomskärning och omkring 1 m. djup. Utsikten från denna hög är vidsträckt. Den omfattar bl. a. Romeleåsen, Köpenhamn, Själland, Landskrona.

Om denna hög heter det i början av 1600-talet[1]) "— — — paa Vindinge Liung findis en höy backe som offuerst offuenn j siunis som det haffde werid Vndergraffuit, och thoppenn igienn nedsuncken och igien faldenn, fast inden; Runden om som end Skandtze, med end indgang, den kaldis Röffverestuffuen, aff Röffuere, som der sigis

[1]) Ole Worms Presteindberetninger.

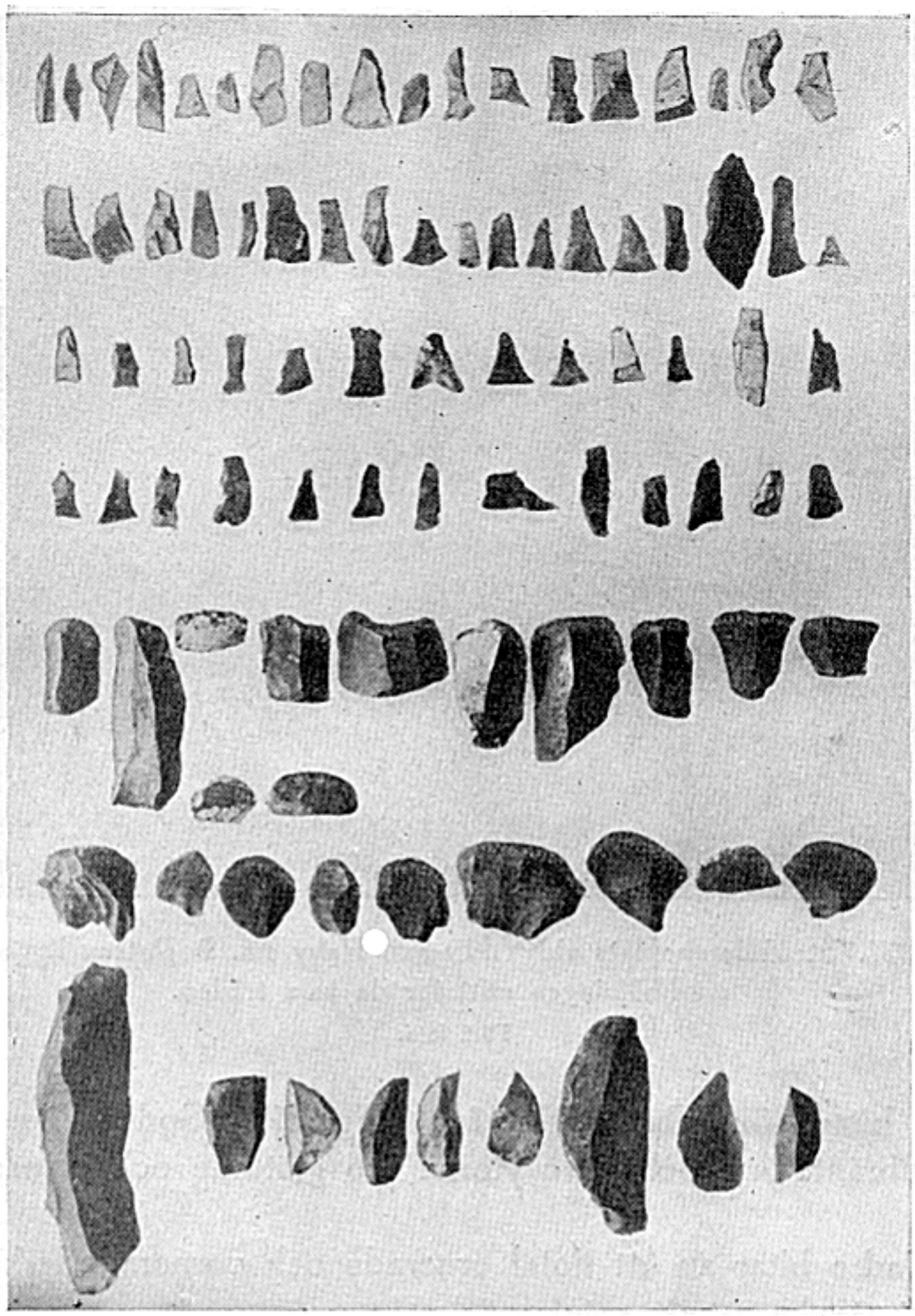

Fig. 28. Pilspetsar, skrapor och knivar av flinta från boplats vid Yddingen.

at haffue hafft dieris bolig, den thid der haffr staaed en stor thyck schoev. Huilcken der for dieris schyld schall were affhugen och er nu Slett ned och Ödelagt".

"Östan här för byen, vidh skellet emellan oss oc Winninge by är en högh, som offuan på är hool oc nedhgraffuen, så at en karl kan sittia der på en måtelig hest, oc icke synas af dem, som stå nedan före; Deromkring sejas haffua ståt fordom stor skogh, oc i bemelte högh boet Röffuare, som myckit ont haffua bedriffuit, heeter fördenskull höghen än i denna dagh Röffuare-stuffuan".

Även Collectio Rönbeckiana omnämner denna hög.

6. Å nr 1—3 Vinninge, på den stora moränen väster om Klågerups järnvägsstation

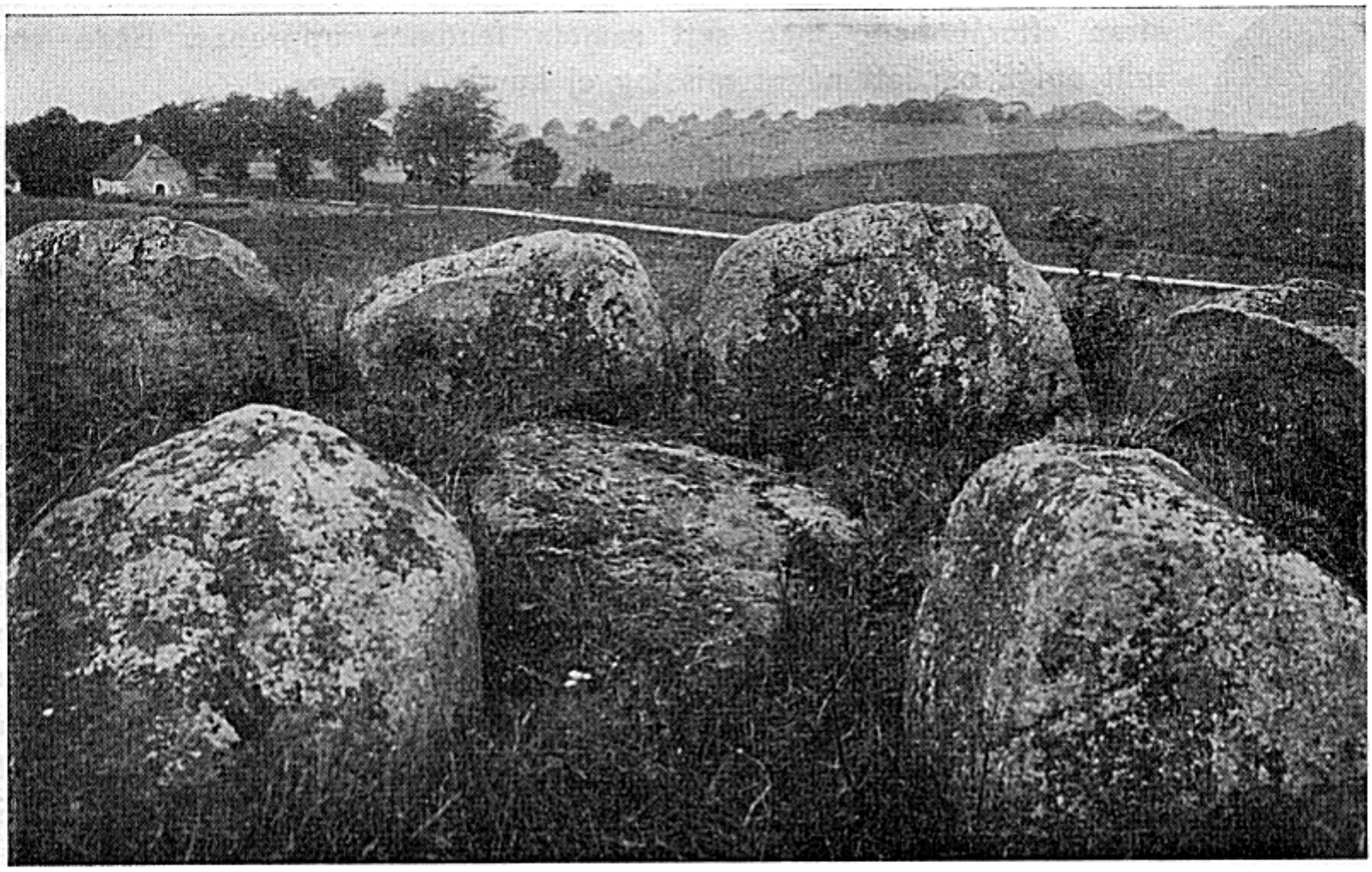

Fig. 29. Bild av kammaren till gånggrift vid Vinninge, Hyby s:n.
Förf. foto.

har i åsens västra ända funnits en gravplats från järnåldern, vilken, sedan den rubbats av odlingen, undersökts av professor Otto Rydbeck.

I mitten av gravplatsen, som utmärkes genom en svag höjning i marken, hade grävts en grop, elliptisk till formen. I denna grop påträffades rester av 3 st. urnor av bränd lera, alla av skilda typer. Över dessa urnefragment, som voro spridda över hela gropen på olika djup, voro stenar nedvräkta utan ordning. I mitten, över gropen påträffades emellertid inga stenar, och alldeles i centrum, på mindre än en meters djup, låg en ansenlig sten placerad över flera något mindre, så att de bildade ett slags kammare, i vilken hittades några små krukbitar. I ena hörnet anträffades på cirka 90 cm:s djup en sten (kvarnsten?), försedd med en liten rund fördjupning på ena sidan. Dessutom påträffades såväl benfragment som ärgpartiklar efter bronsföremål, antagligen en fibula eller dyl. Emellertid visade krukbitarnas läge, att gravarna blivit störda i senare tid. Vid förfrågan upplystes det, att ingen i trakten kände till, att här funnos gravar eller skatter o. d., och att ingen grävning blivit gjord i mannaminne. Man hade emellertid klart för sig att det var något egendomligt med platsen, och en av grävarna, en synnerligen skeptisk och orädd person f. ö., förklarade att han jämte den andre grävaren en julaftonmorgon vid tröskning mycket tidigt, vid 6-tiden omkring, hade sett ett ljus springa från denna del av åsen ned i dalen, och

Fig. 30. Skifferhänge från gånggrift vid Vinninge.

strax efteråt hade man sett samma fenomen upprepas. Båda voro fullt eniga om, att något misstag ej kunde föreligga.

Omkring och delvis över ifrågavarande grop sträckte sig en stenläggning av stenar något större än mansbörda, lagda å ett cirkelrunt fält, 7₂₅ m. i diameter. Dessa lågo med toppen c:a 25 cm. under jordytan. I själva ytan låg fordom en väldig sten, enligt beskrivning försedd med en grund, kvadratisk urhålkning i mitten och i denna en djupare försänkning. Denna sten hade sönderkrossats.

7. På Vismarlövs bygata, mellan smedjan och skolan, intill vägskälet Genarp—Klågerup—Eksholmen, står en runsten (Fig. 33), som under början av 1600-talet hittades i en stengärdesgård och flyttades hit. Kyrkoherden Joachim Hyphauff omtalar 1668 denna sten: "Udj Hyby Sogn befindes intit uden allene en afflang steen staaendes midt udj et steendige wed en by nafnlig Wissmerlöff paa huilcken skall findis en hiort udhuggen dissligiste ocksaa en offuerskrifft derpaa ligesom Kong Gorm derunder skulde waere begrafuit, som Vormy Curiositet det tillforn har udforsket, men nu (ej) saa kiendeligt er, thj som mig siunes er dend nu well meere med Jord skiult End som tillforn, Men kunde well maaskee huad nota(...) dignum der paa findes Igien opsöges saa frembt bemelte steen enten bleff oprenset eller omgraffuet".[1])

Stenens höjd över marken är omkring 1 m. Dess runskrift hör till de mest svårtydda, som finnas på någon skånsk runsten. På stenens framsida äro högst uppe ett kors och nedtill till höger en hjort ristade. Mellan dessa båda figurer löper inskriften i en böjd linje nedifrån och uppåt, fortsätter över stenens topp och ned på baksidan, varest, där runskriften slutar, är anbringat ett kors. Till höger om detta kors fortsätter sedan inskriften i en vågrät linje och slutar vid stenens kant. Det sätt, varpå denna runskrift är anbringad, är enastående.

Runskriften har under tidernas lopp varit föremål för flera tydningar[2]) Den tillförlitligaste är gjord av den danske runforskaren Wimmer, som 1876 och 1882 besåg stenen. Han tyder inskriften sålunda:

Tord högg dessa runor och Torsten
Folkvi äger högen.

Folkvi är namnet på den döda, till vars minne Tord och Torsten höggo runorna och som vilade i den hög, på vilken stenen ursprungligen var rest.

Hybystenens tillkomsttid sättes av Wimmer till 1000-talets första hälft, snarast till århundradets mitt.

---

[1]) Engeströmska samlingen. Handskrift i Kungl. Biblioteket.

[2]) WORM Monumenta Danica; BROCMAN: Sagan om Ingwar Widtfarne; WERLAUFF Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed I 1832; LILJEGREN: Run-Urkunder; WIMMER: De danske Runemindesmærker.

Ännu en runsten har funnits i Vismarlöv enligt en handskrift från början av 1700-talet, där först den ovan omtalade stenen nämnes och sedan står: "Den andre är nyl upgräfwen och af åboen satt i en gärdsgård, hwarpå Runorna synas tydeligare; Men för detta beswärl. wädret har wy intett ännu kunnat aftaga them".[1]) Stenen är sedermera omnämnd av Jonas Frostensson Swanander, prästson från Hyby, år 1797 i hans dissertation om Bara härad[2]). Den hade då blivit flyttad från Vismarlöv till Hyby, där den låg på prästgårdens gårdsplan. Enligt Swanander var stenen omkring två alnar lång och nästan äggformig. Enligt en teckning av denna sten[3]), jämförd med en tydning av runorna, gjord av en lantmätare Espman på 1780-talet kan inskriften (i översättning) ha lytt: "— — — Hvass reste denna sten efter sin fader".[4])

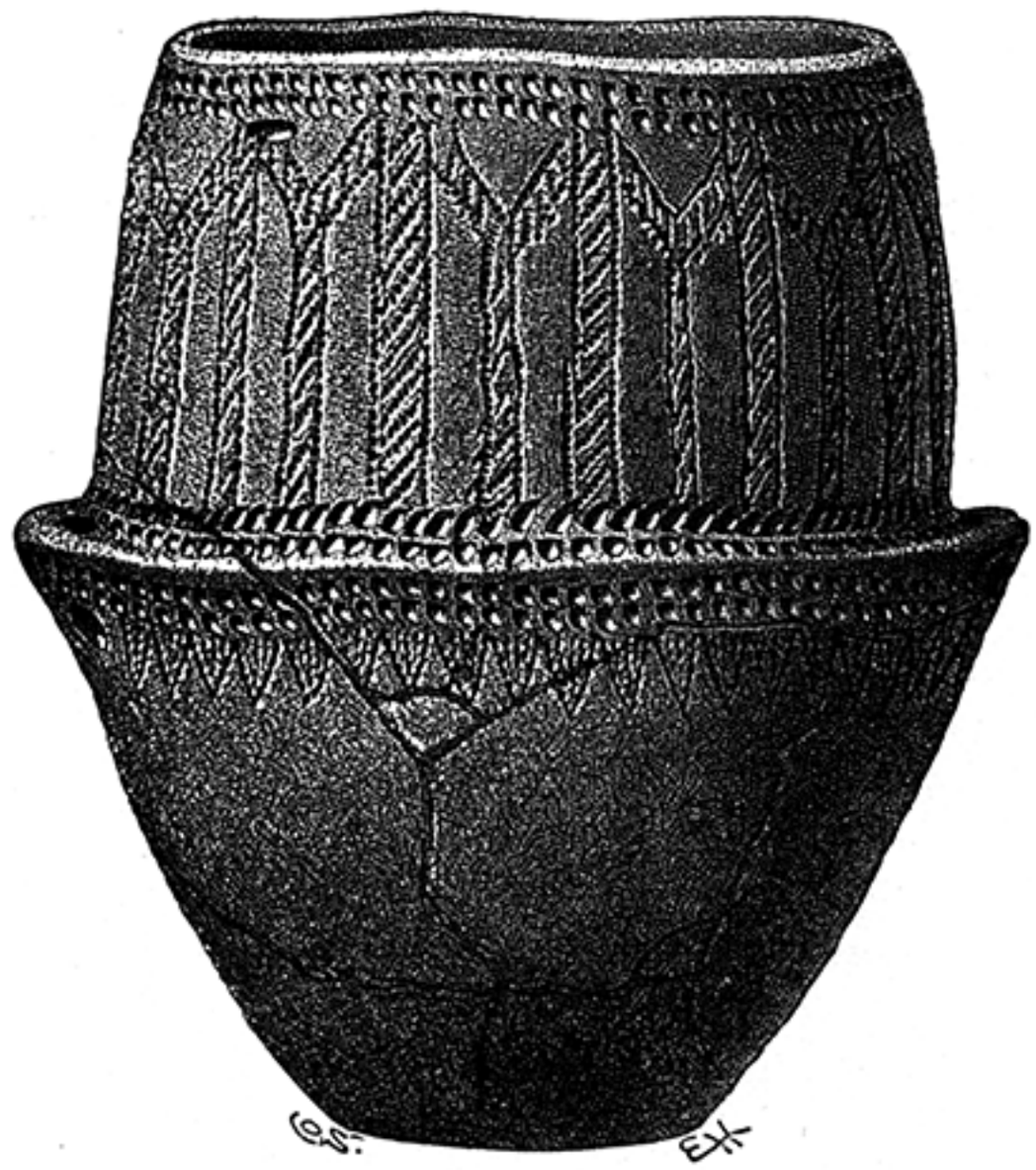

Fig. 31. Lerkärl från gånggrift vid Vinninge.

Om arten av ett fordom norr om Tejarp befintligt fornminne är det vanskligt att yttra sig. I äldre handskrifter, som omnämna de fasta fornlämningarna i häradet finnes det upptaget endast en gång, i Ole Worms Presteindberetninger 1624, där det heter: "Norden for denne by findis en hob store stenne sette i Rad, Sigis kiemper der att vere begraffuen, och kaldis Steden Steendössed". Yttrandet om "en hob store stenne" synes innebära att fornminnet varit en grav från den yngre stenåldern och "sette i Rad", att det kunnat vara en gånggrift eller hällkista.

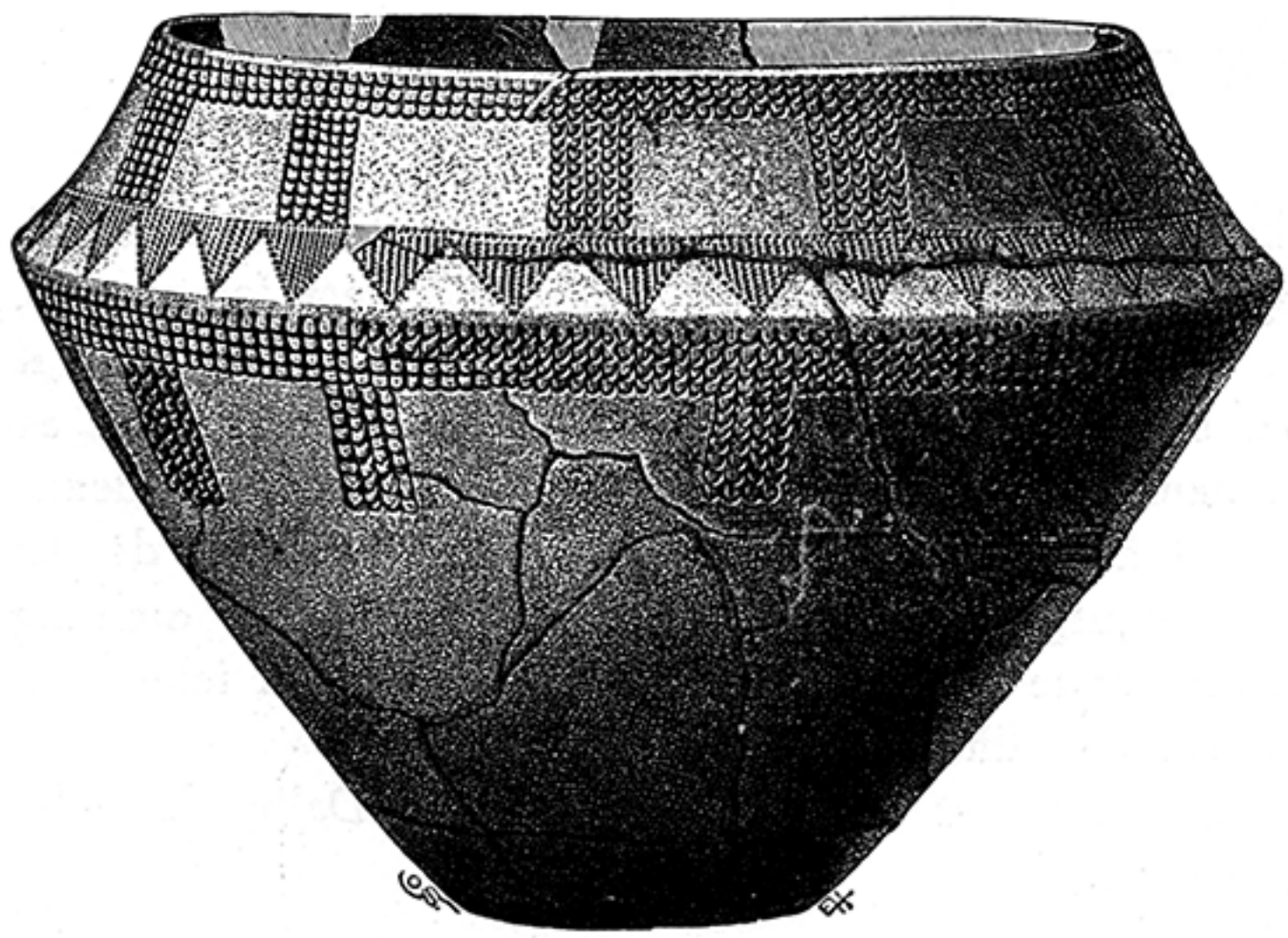

Fig. 32. Lerkärl från gånggrift vid Vinninge.

---

[1]) Engeströmska Samlingen i Kungl. Biblioteket.

[2]) Del 5 sid. 10.

[3]) NILS WESSMAN Bautil, Kungl. Biblioteket, Stockholm.

[4]) Jmfr E. TUNELD Skånska runstensstudier. Historisk Tidskrift för Skåneland 3, sid. 265 o. ff.

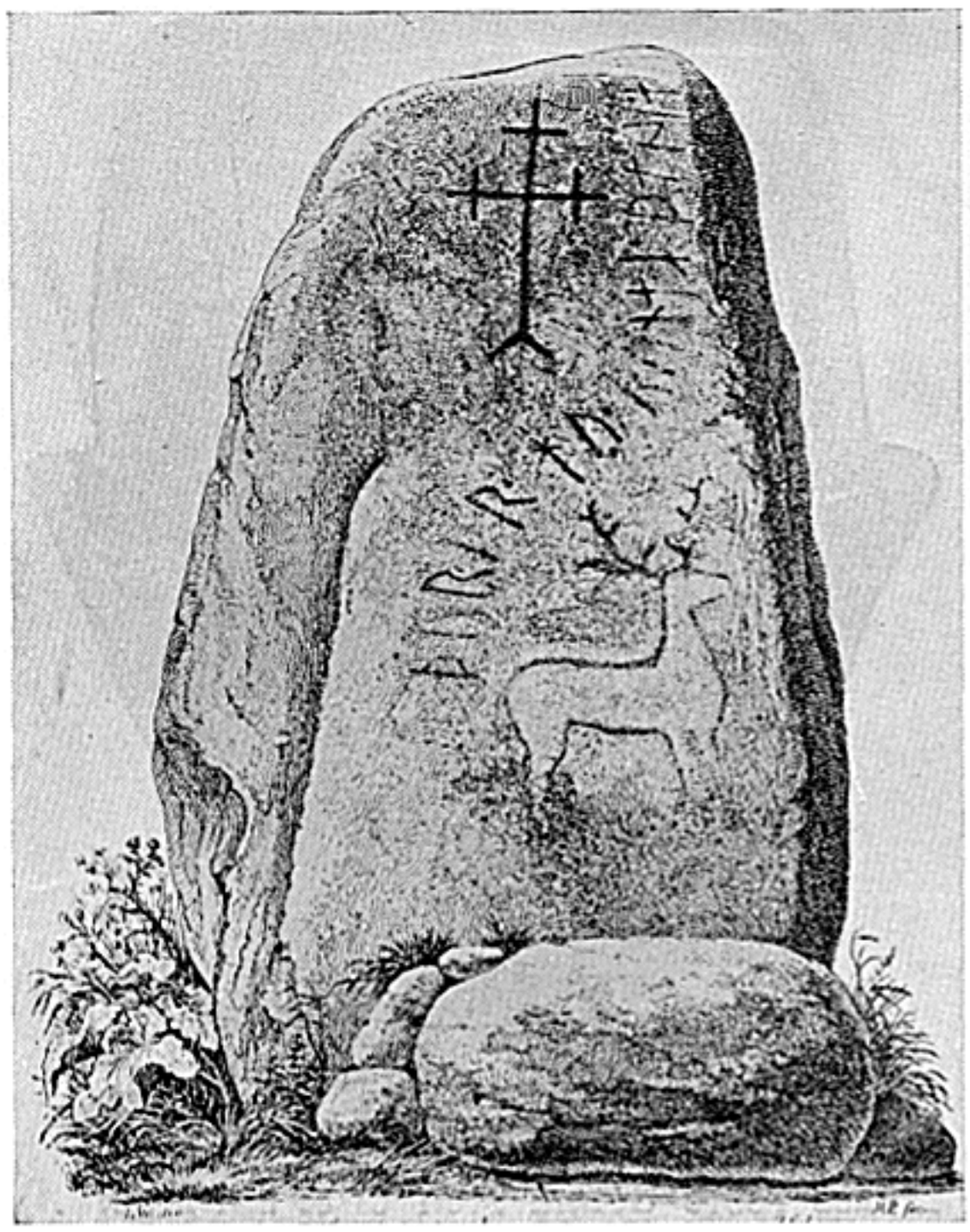

Fig. 33. Runsten på Vismarlövs bygata, Hyby s:n.
Efter WIMMER De danske Runemindesmærker.

Att döma av prästernas uppgifter till Ole Worm 1624 har väster om Yddinge by stått en bautasten: "Vesten for denne by staar en smaall höy thoppid steenn, gansche Ragh seett offuer ende, kaldes Höiesteenn". Möjligt är att en bautasten funnits även i Tejarp. Enligt samma källa heter det nämligen "Synden for byen hos weyen staar en stor steen med dybe Render som ploerfurer, kaldis Saelsteenn, huor om inthid kand forfaris".

ESARPS SOCKEN

1. På Esarps säteris ägor ligger, 800 m. ssv. om gården en numera till grundplanen fyrkantig gravhög, 95 m. i omkrets och cirka 5 m. hög. Från kullen har man en vid utsikt ända fram till Öresund. Högen har förut varit inhägnad och planterad.

LYNGBY SOCKEN

Oaktat en uppgift i "Ransakningar om antikviteterna 1668" att "udi Lyngbye och Gjöedlöö Sogner befindes ingen gamle monumenter" finnas här flera fornminnen.

1. Vid vägskälet 1,5 km. nv. om Hessleberga by står en rest, kluven sten av 1,20 m:s höjd, bredd nedtill 0,7 m. och tjocklek 0,4 m. (Fig. 34). Denna sten kallas av folket i trakten *Mangel*sten, en namnform, som fortlever sedan den tid, då på denna plats funnos *många* stenar, vilket f. ö. var förhållandet ännu på 1870-talet, då det berättas, att "dessa stenar fordom utgort en stendyss, som förstördes för omkring femtio år sedan." [1]) Av den kvarvarande stenens utseende kan man dock icke sluta sig till gravtypen. (Möjligen har stenen tillhört en domarering).

Platsen är högt belägen med en vidsträckt utsikt till bl. a. Lund, Dalby, Romeleåsen och skogarna kring Bökebergsslätt.

---

[1]) BRUZELIUS anf. arb.

Fig. 34. "Mangelsten" i Hessleberga, Lyngby s:n.
Förf. foto.

2. 350 m. no. Kongsmarkens station å Öbjers ägor, Lyngby n:r 12, på toppen av en hög kulle med vid utsikt, har legat en gravhög, som undersökts av antikvarien B. Schnittger.

Högen kallades Skagelskulle efter en konung Skagul, som enligt folktraditionen där skulle ligga begraven, och högen skulle innehålla lika mycket silver och guld, som "hela Lyngby socken är värd."

Högen hade ursprungligen haft en diameter av 30—35 m. men var vid undersökningens början betydligt decimerad, varvid planen blivit fyrsidig med omkring 20 m. långa sidor. Gravhögens höjd var 2,25 m. över omgivande markyta.

Högen var uppförd på följande sätt. Över en i terrängen något nedsänkt centralgrav hade uppkastats en hög av sand med en diameter av 10 m. och en höjd av 1—1,5 m. I denna hade sedermera insatts 2 urnor med brända ben. Denna hög av sand hade därefter överbyggts med annat material, lera och mylla, varvid beretts rum till 7 sekundärgravar. Den yttre och nedre delen av denna mantel bestod av svartlera, en bituminös lera, som finnes i sänkorna mellan moränkullarna i denna trakt. F. ö. hade använts dels mylla, dels ljus lera, som går i dagen omedelbart under ploggången på platsen. Den skiftande lagringen mellan ljusa och mörka partier, som iakttogs vid undersökningen, angav ingen bestämd tidsskillnad utan endast en lokal fördelning av det använda materialet.

Under centralröset (grav 1), vars utsträckning var 1,80 m. i längd och 1,10 m. i bredd och som täckte en insänkning i marken till en halv m. under markytan, påträffades intet, som kunde angiva någon begravning. Sannolikt är dock att här nedlagts ett skelett utan fornsaker, vilket alldeles förmultnat.

Femton cm. över röset stod en med lock försedd bikonisk urna av bränd lera [1]) (grav 2) med en höjd av omkring 13 cm. samt mynnings- och bukdiameter 29 och 39 cm. resp. Förutom brända människoben innehöll urnan en dubbelknapp av brons [2]).

Helt nära ovannämnda urna stod ytterligare en på samma nivå, till formen cylindrisk,[3]) saknande lock men täckt av fyra mindre stenar (grav 3). Urnan, som hade en höjd av 25 cm. och en diameter av 19 cm., innehöll brända ben.

I den över primärhögen pålagda jordmanteln påträffades sju st. gravar i den södra delen. Grav n:r 4 utgjordes av ett 90—125 cm. över markytan befintligt röse av 1—1,5 m:s utsträckning i vars övre del fanns en anhopning av brända ben. Grav n:r 5 bestod av en högst obetydlig samling av brända ben utan gravanordningar. Grav 6 var en med brända ben fylld urna av lera,[4]) 15 cm. hög, vilken var täckt av en flat sten och med ytterligare en skyddande sten vid ena sidan. Grav 7 var en urna av samma material och form som föregående och med samma innehåll, stående på en flat sten och omgiven av tre smärre stenar. Grav 8 utgjordes av en samling brända ben utan hölje och grav 9 av en med lock försedd urna,[5]) täckt av en sten och innehållande brända ben. Efter undersökningens avslutande påträffades i högens sydöstra hörn ytterligare en urna med brända ben.

Samtliga gravar voro placerade i högens södra hälft, ett förhållande, som utan tvivel sammanhänger med soldyrkan. Gravläggning i högarnas södra del är en förut vid flera tillfällen belagd företeelse.[6])

Vad beträffar gravarnas tidsplacering så är grav 1 äldst, tillhörande övergången mellan sten- och bronsåldern, mest sannolikt bronsålderns första period.[7]) Grav 2 och 3, som blivit placerade i den ursprungligen över centralröset uppkastade högen, komma därnäst i ålder, och härröra från bronsålderns femte period. Gravarna 6, 7 och 9 härröra från bronsålderns slut och gravarna 4, 5 och 8 från övergångstiden till järnåldern.

3. 1400 m. ssv. om Lyngby kyrka finnes, å egendomen Långbygget, söder om gården en domarering. (Fig. 35.) Yttre diametern är 8 m., stenarnas antal 9 (10). De höja sig över markytan cirka 40 cm. Deras översidor äro jämna och ganska flata. Denna domarering omnämnes i början av 1700-talet på följande sätt: "— — — finnes

---

[1]) Som MONTELIUS Svenska Fornsaker fig. 256, men utan öron.
[2]) Som MONTELIUS Svenska Fornsaker fig. 199, men utan ornament.
[3]) Som MÜLLER Ordning af Danmarks Oldsager I. fig. 258.
[4]) Som MÜLLER Ordning af Danmarks Oldsager I. fig. 258.
[5]) Sannolikt som MÜLLER Ordning af Danmarks Oldsager I. fig. 246.
[6]) O. RYDBECK Undersökning av bronsåldershögar i Köpinge Fornvännen 1912 s. 101 o. ff.
[7]) jmfr F. HANSEN De arkeologiska fynden vid Svarte fiskläge Fornvännen 1923 s. 231.

Fig. 35. Domarering i Hessleberga, Lyngby s:n.
Förf. foto.

på Hassleberga åkeren 10 stora stenar, som än i dag kallas Tingsstenar och förmenas att fordom de der hafwa hållit Ting och Rätt om Tysdagarne — — —." [1])

4. På Lyngby n:r 5 ligger på en sydsluttning en gravhög. 3,5 m. hög och 70 m. i omkrets. På dess västra sida ha i sen tid en del stenar blivit uppkastade.

5. Å Bökesåkra (Bökeslund) finnes på en i öster—väster gående grusås en till formen oval stensättning, bestående av 13 st. en halv m. höga stenar. Markytan inom stensättningen höjer sig c:a 2 dm. över den omgivande markytan. Genomskärningen är c:a 3,7—4,8 m. En person i trakten hade år 1926 tagit sig för att gräva i området inom stenringen, därtill lockad av en uppgift, att ett skelett påträffats här för ett 60-tal år sedan. Efter några spadtag påträffades ben och förhållandet inrapporterades, varefter förf. vid undersökning fann att på 130 cm:s djup jordats ett åtta år gammalt barn, liggande direkt i sanden utan skyddande hölje av träkista eller stenar. Skelettet låg i öster—väster med huvudet i sistnämnda väderstreck. Intet gravgods stod att finna.

I socknen finnas tre källor, om vilka Collectio Rönbeckiana förmäler:

— "Trenne kiällor fins ock här i Lyngby Sochn den ena belägen på Asertorp ägor; der af många förnäma Personer i närwarande tyder hafwa druckit watn ock ehrfarit des goda wärkan. Den andra och tredje äre belägne på Hasleberga marker

[1]) Collectio Rönbeckiana.

af hwilka den förre kallas Eskils kiälla, som fådt sitt nampn af en bonde i Hasleberga Eskel, den här sammastädes skulle fådt sin hälsa igen, der sedan andre kranke skola hafwa druckit ock fådt sin hälsa ock där i är offrat *pgr* hwilka *pgr* när de dem gifwit til de fattige, skola de intet hafwa skedt den som dem uptagit; men de dem stulit til sin egen nytta, skola de illa hafwa bekommit dem: Den senaste kiällan kallas Wyedings(?), den så märkwärdig är för så det härliga ock klara watn |:Qvalité:| som för dess Quantitet ock watns myckenheet skull, så att af denna härkomer en heel bäck, den de kalla Kiälsbeck, som flyter wydt omkring i landet, till folks ock fänadens nytta."

En anhopning av stenar vid gränsen mellan Lyngby och Hessleberga omtalas [1]) i början av 1700-talet: "På Lyngby ock Hasleberga slätter fins ock en så kallat Jettegraf, den med många stenar är som en kropp med hufwud, armar och been belagd, den fordom skall hafwa warit en skilnad emellan Crono ock Frälse ägorne." Vid ett besök, som förf. avlagt på platsen med anledning av att stenar sprängts sönder, visade det sig, att detta icke är någon fast fornlämning.

GENARPS SOCKEN

På Kullaröds ägor ha enligt uppgift vid en forn vik av Björkesåkrasjön påträffats flintskärvor och spån samt några kärnyxor, tydande på en boplats från äldre stenålder.

---

[1]) Collectio Rönbeckiana.

SLUTNA MARK- OCH MOSSFYND FRÅN STENÅLDERN

Av s. k. slutna fynd räknar man utom boplats- och gravfynd även depôtfynd eller votivfynd[1]), vilka nedlagts i mark och mosse dels såsom offer åt gudamakterna eller de döda och dels för att av ägaren själv användas i livet bortom döden. I detta sistnämnda fall skulle ägaren alltså bli oberoende av det gravgods, han vid sin död skulle erhålla. Fyndens sammansättning sammanfaller dock icke med det redskapsbestånd, som individen var i behov av i det dagliga livet, varför det är sannolikt, att fynden äro att betrakta som offer åt de döda eller åt gudamakterna.[2])

Av till denna grupp hörande stenåldersfynd från skånskt område härröra över ett hundratal, däribland 13 stycken med sammanlagt 43 föremål från Bara härad. 12 stycken av dessa fynd förvaras i Lunds Universitets historiska museum och det trettonde i Statens historiska museum, Stockholm.

Här nedan lämnas en redogörelse för dessa fynd i kronologisk ordning.

I. Två skivyxor (L. U. H. M.[3]) 22628 a-b), funna tillsamman vid jordarbete å Skabersjö nr 1 och 2. Båda exemplaren, som äro av ungefär samma storlek, äro av vit flinta och till större delen slipade. Längd a) 8 cm., b) 7,9 cm.[4])

II. Två spetsnackiga, oslipade flintyxor (L. U. H. M. 17611 a-b), funna tillsamman vid Hammelens gård i Hyby socken. Längd a) 20,5 cm., b) 17,3 cm.

III. Sju yxor "funna vid odling av sank, utdikad äng vid Hessleberga av Lyngby socken 1858". Av dessa fynd är endast en yxa (L. U. H. M. 11274) bevarad. Den är till typen tunnackig, långsmal och kullrig och mäter i längd 40,6 cm.

IV. Två stora tunnackiga flintyxor (L. U. H. M. 5873—74), tjocka, kullriga, väl slipade, funna i en torvmosse i Burlöv. Längd 30,3 och 29,8 resp.

V. Två tunnackiga, slipade flintyxor (L. U. H. M. 21028 a-b), funna med smalsidorna intill varandra i Vragerup, Flackarps socken. Längd 15,3 cm.

VI. Två oslipade, tjocknackiga flintyxor (L. U. H. M. 904—05), funna år 1831 å Stora Mölleberga. Längd 22,5 och 21,8 cm. resp.

---

[1]) H. KJÆR Nye Fund fra Mark og Mose. Aarböger for Nordisk Oldkyndighed og Historie 1915 s. 131.

[2]) O. RYDBECK Slutna mark- och mossfynd från stenåldern i Lunds Universitets historiska museum, deras tidsställning och samband med religiösa föreställningar. Lunds universitets årsskrift. N. F. Avd. 1. Bd 15. Nr 1.

[3]) L. U. H. M. = Lunds Universitets historiska museum.

[4]) Jmfr. O. RYDBECK Hava den äldre stenålderns fornsaksformer stundom levat kvar ända in i gånggriftstiden? Fornvännen 1920.

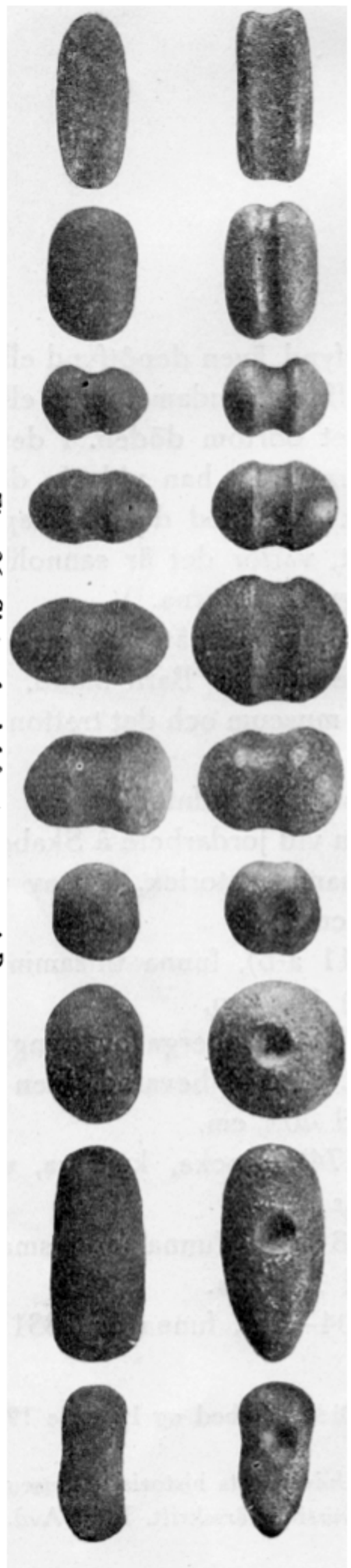

Fig. 36. Slutet fynd från torvmosse i Bara s:n.

VII. Två tjocknackiga, långsmala, oslipade håleggade flintyxor (L. U. H. M. 1229—30), i genomskärning nästan kvadratiska, funna år 1831 å Stora Mölleberga. Längd 18 cm.

VIII. Två tjocknackiga flintyxor (L. U. H. M. 19401), funna intill varandra, 50 m. från Segeå i Önsvala, Nevitshögs socken. Längd 13,5 och 14,4 cm. resp.

IX. Fem tjocknackiga, håleggade flintyxor, av vilka en med utsvängd egg (St. H. M.[1]) 14524), funna tillsammans i en åker vid Habo i Lomma socken. Längd 9,2; 10,3; 9,2; 9 och 9,4 cm. resp.

X. Två tjocknackiga yxor med utsvängd egg, en mejsel och två nästan skedformiga skrapor alla av grå flinta (L. U. H. M. 895, 1014, 1333, 1396—97). Föremålen äro enligt påskrift funna "uti en torfmåse, vid Väsumb, Bara Härad, Skåne". Längd 14,1; 9,4; 13,2; 12,5 och 12,1 cm. resp.

XII. Två nästan skedformiga skrapor av mörkblå flinta (L.U. H.M. 1398—99), funna i Flackarp. Längd 14,2 o. 14,4 cm. resp.

XIII. Tio olikformade klubbor av kvartsit (L. U. H. M. 16695 och 18076 a-i) (Fig. 36), funna i en mosse på nära två meters djup vid Torup, Bara socken. Fyndet, som gjordes på 1880-talet, blev skingrat åt tre håll och sammanfördes sedermera på Universitetets historiska museum. Föremålen äro färgade i svartbrunt av den torv, vari de legat. De bestå av: 18076 a) klubba med skaftränna på tvären, oval i tvärgenomskärning, längd 12 cm.; b) liknande klubba, men mera vårdslöst gjord och rund i genomskärning, längd 11,3 cm.; c) klubba som a), längd 9,8 cm.; d) liknande klubba, men rundare i genomskärning, skaftrännan löper något snett; från dess ena kant går en kraftigt markerad ås till klubbans ena ända; längd 8,1 cm.; e) klubba liknande en skafthålsyxa med svängd egg och med ansats till skafthål på båda sidor, längd 12 cm.; nr 16695 klubba liknande en skafthålsyxa, med ansats till skafthål på båda sidor, längd 16,7 cm.; f) rundad klubba med ansats till skafthål å båda de något tillplattade ändarna, bredd 10,7 cm.; g) rund klubba med grund skaftränna och i denna två mitt emot varandra belägna ansatser till skafthål, största diameter 7,4 cm.; h) klubba med skaftrännan gående på längs, längd 10,7 cm.; i) liknande klubba med bredare och grundare skaftränna, tillplattad och formad nästan som en av järnålderns eldslagningsstenar, längd 13 cm.

[1]) St. H. M. = Statens historiska museum.

LÖSA FYND FRÅN STENÅLDERN

MATERIAL	HORN		F						L			I				N
Redskap	Hornyxor	Renhorn med bearbetning	Skivyxor	Kärnyxor	Spetsnackiga yxor m. spetsoval genomsk.	Tunnackiga yxor	Tjocknackiga yxor	Håleggade yxor	Tunnbladiga yxor	Bredeggade yxor	Smalmejslar	Spjutspetsar	Dolkar, enkla	Dolkar med skaft i genomsk. romb.	Dolkar, fästets bas utsvängd	Sågar
Lomma	—	2	1	6	1	11	8	9	3	8	—	13	2	4	2	5
Burlöv	—	—	—	—	—	7	8	6	2	5	—	9	3	—	—	3
Flackarp	—	—	—	—	1	4	3	2	—	1	—	3	—	—	—	—
Uppåkra	—	—	—	—	1	2	1	2	—	3	—	3	—	—	—	—
Knästorp	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	1
Tottarp	—	—	—	1	—	4	5	—	1	4	1	6	—	—	1	—
Kyrkoby	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Brågarp	—	—	—	—	—	4	—	—	1	1	—	8	2	2	1	—
Kyrkheddinge	—	—	—	—	1	3	—	1	—	1	1	1	—	—	—	—
Nevitshög	—	1	—	—	—	2	3	—	—	—	1	2	1	—	—	—
Mölleberga	—	—	—	1	1	—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Bjereshög	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Bara	1	—	—	—	1	12	9	3	4	3	2	2	—	1	—	—
Skabersjö	—	—	—	—	4	11	10	6	2	6	3	7	—	—	—	1
Hyby	—	—	—	—	4	11	11	4	1	4	—	2	3	1	—	1
Esarp	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Lyngby	—	—	—	—	2	11	5	2	4	2	1	—	—	2	—	2
Genarp	—	—	—	—	5	16	13	9	4	1	4	6	5	2	—	—
Summa	1	3	1	8	21	99	80	47	24	40	14	64	16	12	4	13
	4															494

T				A			KVARTSIT		G			R	Ö	N	S	T	E	N	SUMMA
Trekantiga pilspetsar	Bladformiga pilspetsar	Knackstenar	Kärnor	Spån	Skrapor	Borr	Knackstenar	Slipstenar	Yxor av Limhamnstyp	Trindyxor	Spetsnackiga yxor	Tunnackiga yxor	Tjocknackiga yxor	Enkla skafthåls-yxor	Dubbeleggade stridsyxor	Båtformiga yxor			
5	2	—	—	6	2	1	—	—	1	—	2	—	—	5	1	1			101
3	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—			51
1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—			17
—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—			15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—			7
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	7	—	—			33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			2
—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	3	—	—			25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—			11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—			12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—			9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			2
—	—	—	—	6	1	—	—	—	—	—	1	1	—	4	—	—			51
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—			54
1	1	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	4	—	—			53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			1
1	—	—	—	6	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	—	1			43
—	—	3	2	—	2	—	—	4	—	—	1	3	1	3	1	—			85
11	5	4	3	21	6	1	2	7	1	2	5	12	3	36	4	2			572
							9		65										

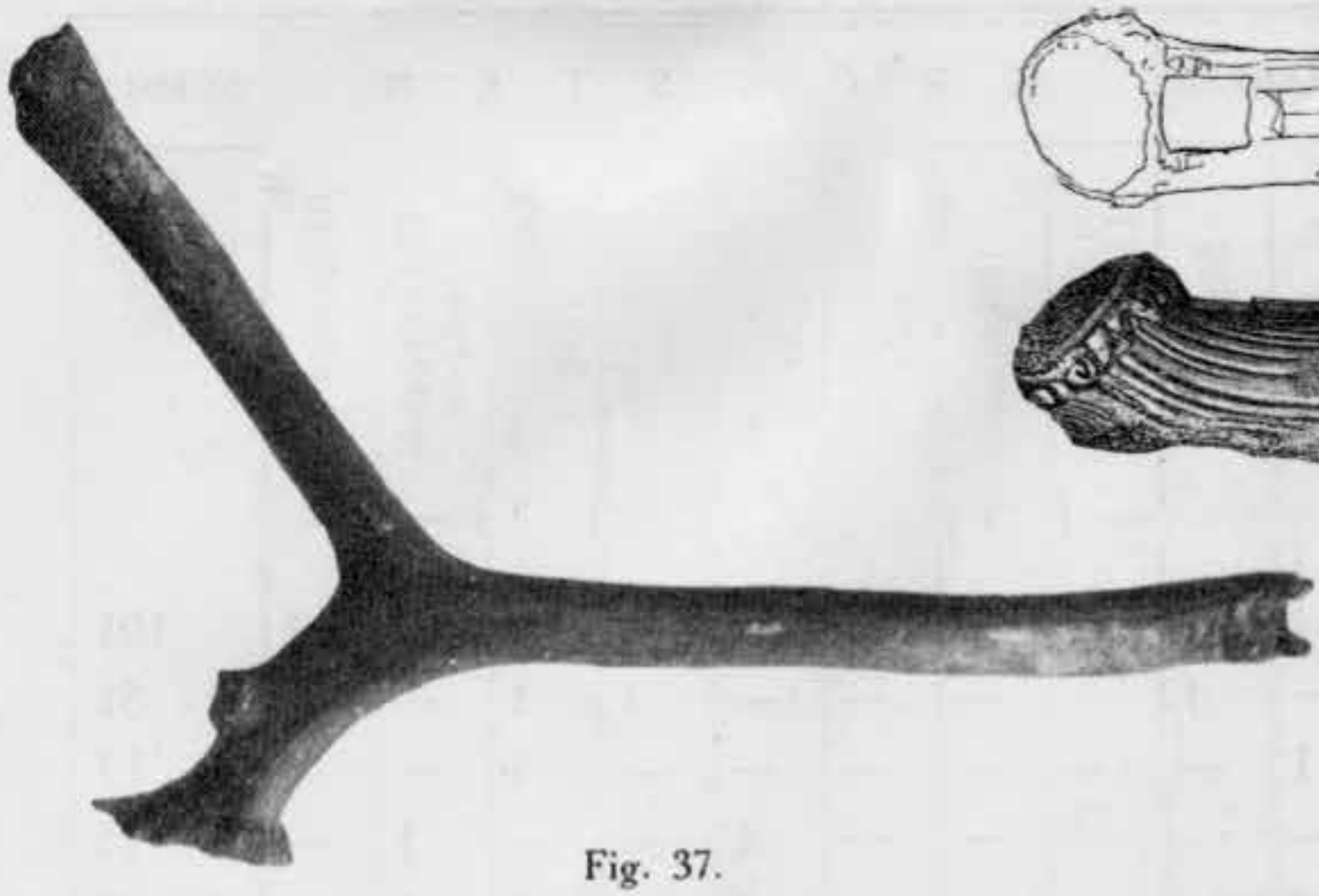

Fig. 37.

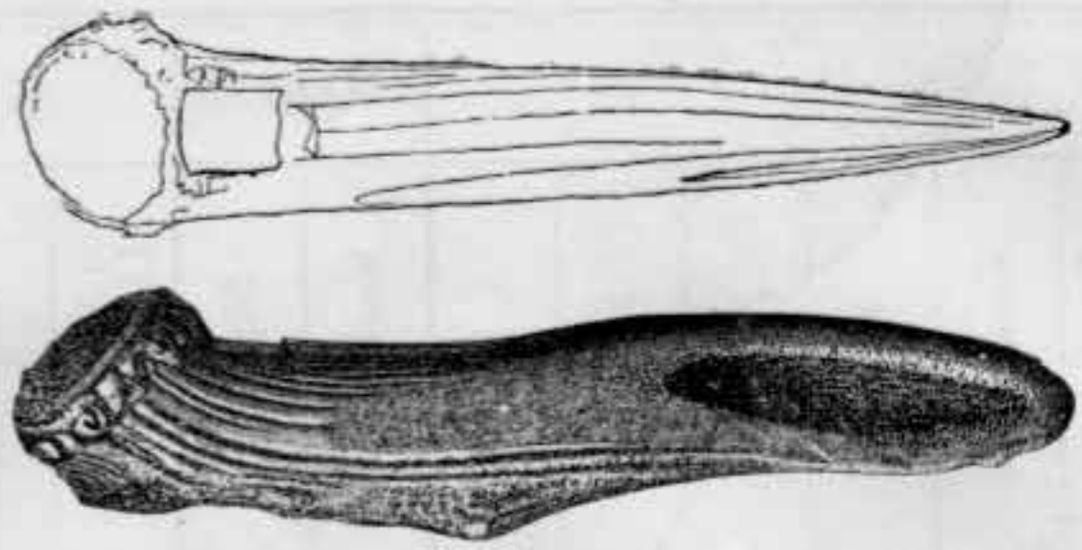

Fig. 38.

Fig. 39.

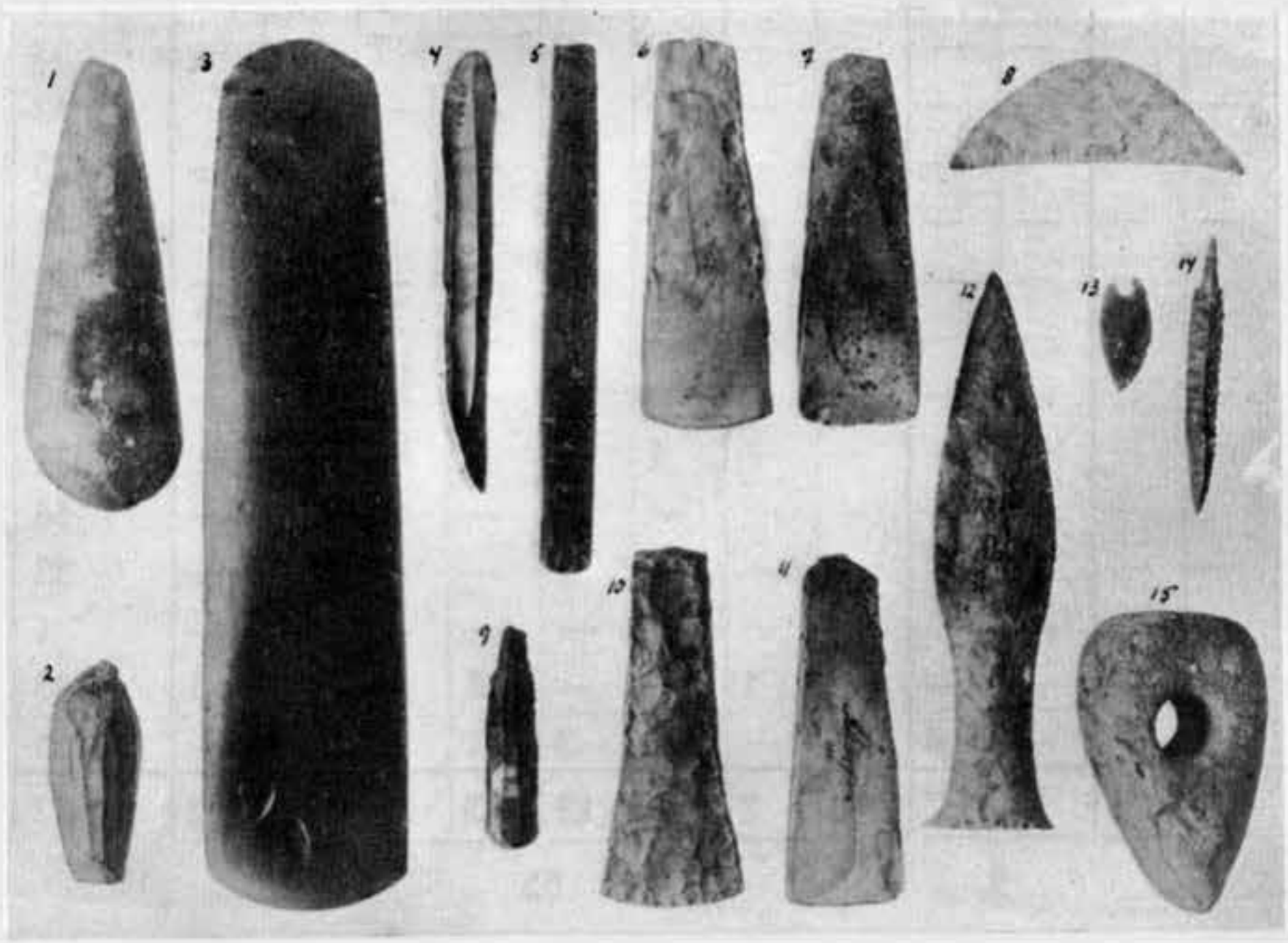

Fig. 41.

Fig. 40.

Fig. 37. Bearbetat renhorn från torvmosse i Bara s:n. — Fig. 38—39. Två hornyxor funna vid Lomma. — Fig. 40. Hornyxa funnen i Segeå vid Grevie, Nevitshög s:n. — Fig. 41. Fynd från yngre stenålder från Bara härad. 1. spetsnackig yxa; 2. kärna; 3. tunnackig yxa; 4. kniv; 5. smalmejsel; 6. tjocknackig yxa; 7. hålslipad yxa; 8. såg; 9. spånskrapa; 10. bredeggad yxa; 11. tunnbladig yxa; 12. dolk: 13. bladformad pilspets; 14. tresidig pilspets; 15. triangulär skafthålsyxa. 1—14 av flinta. 15 av grönsten.

MARK- OCH MOSSFYND FRÅN BRONSÅLDERN

MARKFYND

PERIOD I (1800—1550 f. Kr.)

Massiv halsring av brons med på yttersidan gående parallella refflor. Diameter 12,5—11,7 cm. Funnen vid Tjustorp, Skabersjö s:n. L. U. H. M. inv:nr 19005. (Fig. 42).

PERIOD I—II (1800—1300 f. Kr.)

Skaftcelt med "platta fördjupningar på båda sidor". Funnen vid grävning år 1850 å Lyngby nr 13. St. H. M. inv:nr 1572.

PERIOD III (1300—1100 f. Kr.)

En större hålcelt av brons (Närm. s. Montelii Minnen fig. 996). "Funnen af J. Andersdotter vid gräfning" i Häckeberga, Genarps s:n. "Löstes med 20 kr. 1886". St. H. M. inv:nr 7894.

PERIOD IV (1100—950 f. Kr.)

Fig. 42. Massiv halsring av brons från Tjustorp, Skabersjö s:n.
Period I.

Hålcelt av brons. Längd 7 cm. Funnen år 1893 vid Önsvala, Mölleberga socken. L. U. H. M. inv:nr 12852.

Hålcelt av brons. Längd 9,5 cm. (Närm. s. Montelii Minnen fig. 1055). Funnen i Tjustorp, Skabersjö s:n.

Hålcelt av brons. Funnen vid en större jordfast sten vid en forn strand nordost om Björkesåkrasjön, Genarps s:n. Yxan lär vid anträffandet ha innehållit rester av ett träskaft. St. H. M. inv:nr 13674. (Fig. 43).

Fig. 43. Hålcelt av brons från Genarps s:n.
Period IV.

Fig. 44. Lur av brons funnen i Gulåkra mosse, Brågarps s:n.

PERIOD V (950—750 f. Kr.)

Hålcelt av brons. (Närm. s. Montelii Minnen fig. 1175 a). Längd 5,8 cm. Funnen vid Alnarp, Lomma s:n. St. H. M. inv:nr 9170.

Hålcelt av brons (Närm. s. Montelii Minnen fig. 1172). Funnen vid Tottarp. L. U. H. M. inv:nr 3454.

Hålcelt av brons (som föreg. men med öra). Funnen vid Kyrkoby. L. U. H. M. inv:nr 3453.

MOSSFYND

PERIOD III

Lur av brons. (Fig. 44). Längd 1,28 m., rörets diameter upptill 20 mm., nedtill 93 mm. Röret, som är böjt i två bågar i olika plan och är försett med kedja att bäras i, är sammansatt av ett flertal delar, var för sig gjutna av brons. Munstycket består av en enkel omböjning av tonröret till en 6 mm. bred rand, nu något skadad. Nedtill avslutas tonröret med en 15 mm. bred rand. Tonen är stämd i H och angiver utom grundtonen i två oktaver H, h och *h* endast de två mellanliggande fis och *fis*.

Denna bronslur, en av vår bronsålders yppersta klenoder, hittades i Gullåkra torvmosse, på ett prästgården tillhörigt torvskifte i Brågarps socken år 1840. Den påträffades vid upptagning av torv på omkring 3 alnars djup. Jämte densamma sågos lämningar av en båt och ett stort djur (häst?).

PERIOD V

Hålcelt av brons. (Som Montelii Minnen fig. 1175 men utan öra). Funnen i Brågarps torvmosse, Brågarps s:n. L. U. H. M. inv:nr 3463.

Svärd av brons med tånge. (Som Montelii Minnen fig. 1214). Längd 45,2 cm., tångens längd 4,9 cm. Funnen i Vesums mosse, Knästorps s:n. L. U. H. M. inv:nr 2556.

PERIOD VI (750—600 f. Kr.)

Vriden, avbruten halsring av brons. Enligt uppgift funnen på ett skelett i en torvgrav vid Hyby. L. U. H. M. inv:nr 2987.

Det är sannolikt att skelettet icke tillhört någon människa, enär likbränningen synes vara undantagslöst genomförd vid denna tid.

MARK- OCH MOSSFYND FRÅN JÄRNÅLDERN

FÖRROMERSK JÄRNÅLDER (600 f. Kr.—Kr. f.)

Fragmentarisk, rund fibula av brons, innerst bildad av ett hjulkors och periferien bestående av åtta rundlar med cirkelrunda, välvda band. Smyckets diameter är 10,3 cm. Metallen innehåller 95,59 % koppar och 3,95 % tenn jämte bly och järn [1]). Fibulan hittades år 1857 i en torvmosse i Vinninge, Hyby s:n. L. U. H. M. inv:nr 3752. [2])

Halsring av brons. Tenen är i genomskärning fyrsidig. Ringens ändar äro omböjda och omfatta varandra. De äro försedda med bågornament. Ringens band är ornerat med vinkelformiga ornament. Diameter 12,5 – 11,5 cm. Funnen i Gullåkra mosse, Brågarps s:n L. U. H. M. inv:nr 17176.

Två halsringar av brons av ungefärligen samma utseende som ovan omtalade. (Fig. 45). a) är prydd med ∾-ornament, vinklar och tvärstreck, b) med sicksacklinjer. Diameter 19 och 16 cm. respektive. Funna i Segeå vid Önsvala, Mölleberga s:n. L. U. H. M. inv:nr 12851.

ROMERSK JÄRNÅLDER (Kr. f.—400 e. Kr.)

Romerskt guldmynt från Antoninus Pius (138 – 161), funnet i Vinninge, Hyby s:n [3]).

Rembeslag av brons med silverbeläggning, bestående av en rektangulär och en rund platta med ornament. Från vardera plattans mittparti utgå c:a 2,5 cm. långa tornar. Den runda plattans diameter 2,1 cm. och den rektangulära plattans längd 2,2, bredd 2 cm. Funnet på fyra alnars djup i Häckeberga mosse, Genarp nr 3, Genarps s:n. L. U. H. M. inv:nr 19765.

Två spjutspetsar av järn, båda med väl markerade mittåsar. (Fig. 46). Längd 38 och 33,5 cm. resp. Spjutspetsarna, som härröra från den romerska järnålderns sista tid, äro funna i Gullåkra, Brågarps s:n. L. U. H. M. inv:nr 12664—12665.

---

[1]) N. G. BRUZELIUS Svenska Fornlemningar 2. Lund 1860 sid. 40. pl. VI fig. 6.

[2]) Denna fibula uppgives av O. Montelius i hans uppsats Hjulformiga spännen, Fornvännen 1916, vara funnen vid Viddinge i Norrviddinge s:n, vilket är felaktigt.

[3]) Enligt uppgift i Antikvarisk-topografiska arkivet.

FYND AV ELDSLAGNINGSSTENAR
(härrörande från tiden 100—600 e. Kr.)[1]

Eldslagningsstenar av oval form, förfärdigade av kvartsit, äro funna i Lomma (L. U. H. M. inv:nr 12506); Hjerup i Uppåkra s:n, 2 stycken (L. U. H. M. inv:nr 10820, M. M.[2]) 2052) samt av spetsoval form vid Torup i Bara s:n (L. U. H. M. inv:nr 22948) och vid Hästskobäck i Genarps s:n (L. U. H. M. 24092).

FOLKVANDRINGSTID (400—800 e. K.)

Spiralring av guld i 2 1/4 varv. Tenen är i genomskärning rektangulär. Vikt 17 gr. Funnen vid plöjning i Stanstorp, Nevitshögs s:n, av åbon Nils Olsson. Löstes 1863 med 29 rdr 7 öre rmt. St. H. M. inv:nr 3077.

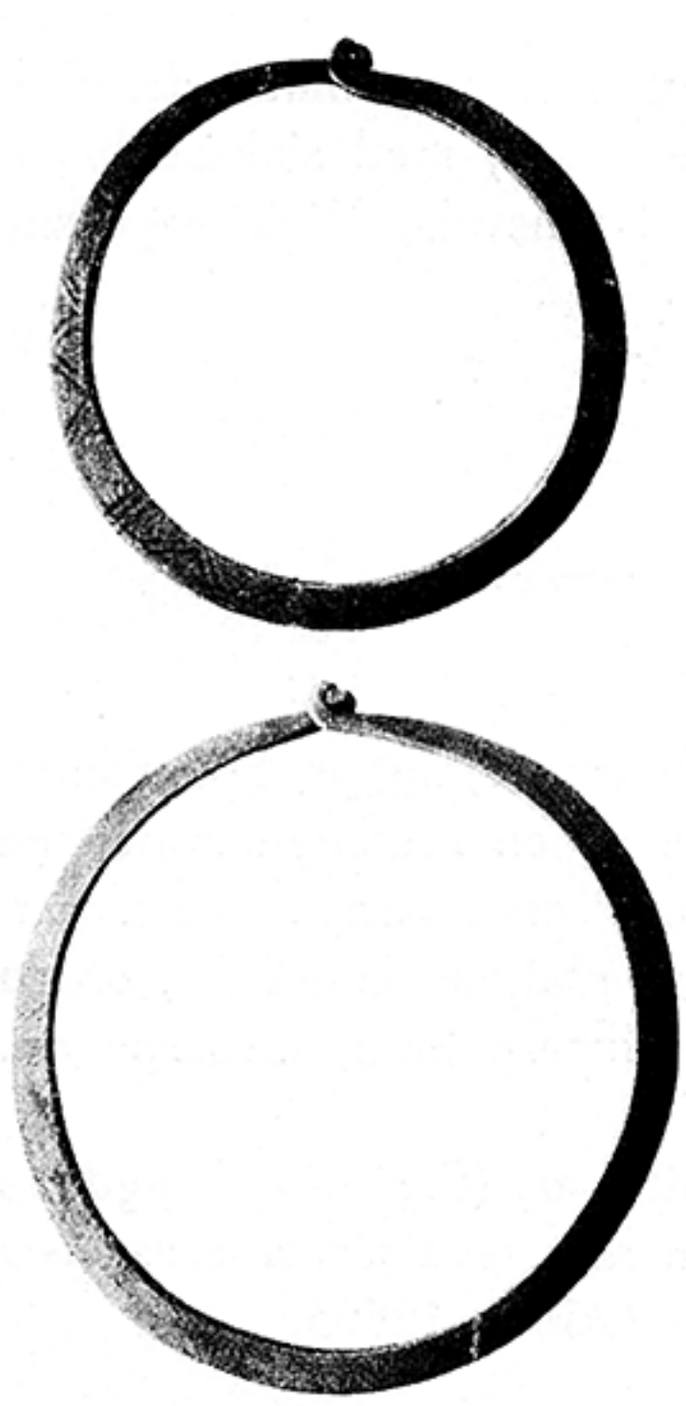

Fig. 45. Två halsringar av brons funna i Segeå, Mölleberga s:n.
Förromersk järnålder.

Spiralring av guld i 2 1/2 varv. Tenen är i genomskärning rund. Vikt 18 gr. Funnen i Skabersjö i en jordtorva av drängen Hans Pålsson. Löstes med 32 rdr 18 sk. banko. St. H. M. inv:nr 2263.

Spiralring av guld i 4 1/2 varv. Vikt 30 gr. Funnen på Hyby klockareboställe. St. H. M. inv:nr 2046.

Spiralring av guld i 1 1/5 varv. Tenen är i genomskärning rund. Ena ändan avslutas med en knopp, den andra är avbruten. Ringen är vid ena ändan ornerad med parallella refflor och ovan detta ett inpunsat ornament med ett korsartat inslag i mitten. Funnen i Tjustorp, Skabersjö s:n. L. U. H. M. inv:nr 19006.

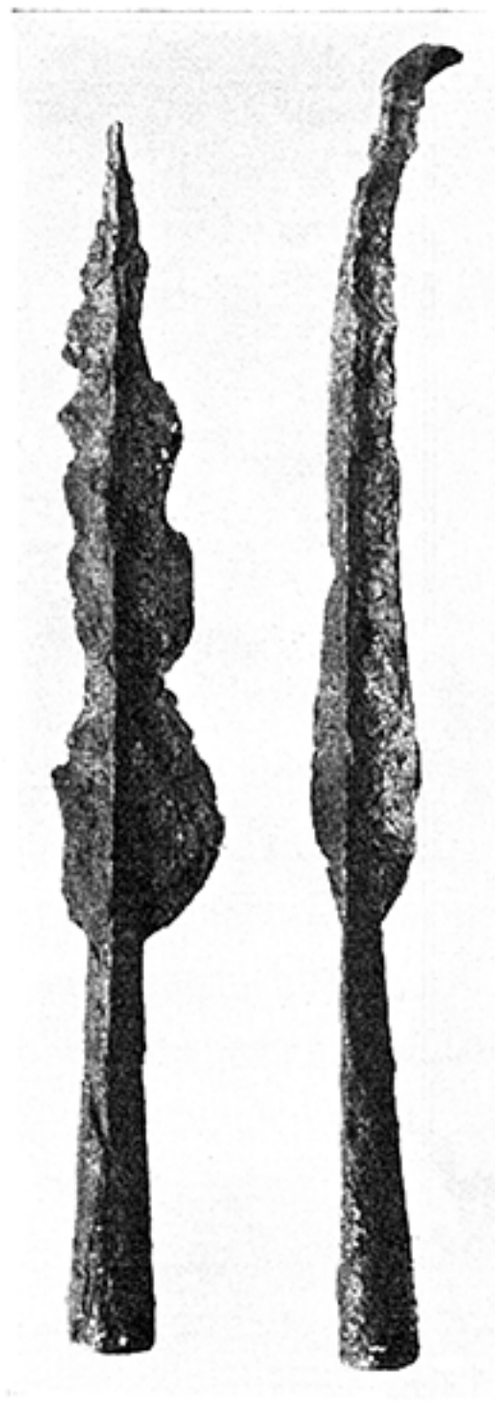

Fig. 46. Två spjutspetsar av järn funna i Gulläkra, Brågarps s:n.
Romersk järnålder.

[1]) Jmfr. H. RYDH: S. k. eldslagningsstenar från järnåldern. Fornvännen 1917.
[2]) M. M. = Malmö museum.

Fig. 47. Halsring av guld funnen vid Ryd, Skabersjö s:n.

"En trind guldten om 6 orts (25,5 gr.) vikt, funnen af en tjänstegosse hos åbon Nils Nilsson (Kabbarp, Tottarps socken) vid gräfning i jorden. Emedan denna ten, som utan tvifvel varit i spiral hopböjd, blifvit uträtad samt hamrad och på ena ändan afhuggen, hvarigenom dess antikvariska värde gått förloradt, beslöt Akademien att fyndet skall återsändas." [1])

Massiv, ornerad halsring av guld i ett stycke. (Fig. 47). Ringen hittades vid plöjning hösten 1908 vid Ryd Skabersjö s:n av bonden Lars Andersson. Dess vikt är 0,9677 kg. och guldhalten 71 %. St. H. M. inv:nr 13651.

Massiv, ornerad halsring av guld i ett stycke (Fig. 48), hittad vid dikesgrävning år 1921 vid Trolleberg Flackarps s:n. Ringen väger 1,255,4 gr. och dess guldhalt är 59,13 %. St. H. M. inv:nr 16675.

[1]) Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens dagbok 20 sept. 1865.

Fig. 48. Halsring av guld funnen vid Trolleberg, Flackarps s:n.

Guldmynt från kejsar Theodosius II (408—450). Vikt 4 gr., guldhalt 97 %. Upphittad år 1843 av åbon Jöns Nilsson å n:r 7 Djurslöv, Tottarps s:n. St. H. M. inv:nr 1083.

Två guldbrakteater, funna vid grävning av åbon Nils Nilsson på Åkarp n:r 7, Burlövs s:n, år 1855. St. H. M. inv:nr 2180.

a. (Fig. 49) Brakteat med ögla. Figurerna framställa ett människohuvud över ett behornat djur inom kretsar av koncentriska ringar, inpunsade koncentriska cirkelornament och en tvärstrierad tråd.

b. (Fig. 50) Brakteat med ögla. Mittfigurerna, liknande dem på a., äro omgivna av heldragna och tvärstrierade ringar.

Spänne av förgylld brons, (Fig. 51), funnet i Skabersjö s:n. L. U. H. M. inv:nr 3828.

Inom en ram av i grupper ordnade bandornament är ytan täckt av delvis i varandra flätade stiliserade djur till ett antal av 15 stycken. På motsatta sidan finnes en runinskrift, som i fri översättning lyder: "Detta smycke ökade min rikedom,

ty det är mycket kostbart. Men jag Assar har också dyrt betalat detta gyllene smycke [1]).

Ett fragmentariskt bågspänne av förgylld brons med inlagda granater och guldfärgade glasskivor samt ett spänne med rektangulär skiva, ornerad med sicksackband äro funna på "Hyby ägor eller i trakten." [2])

Vid Rydkrattshuset, Skabersjö s:n, hittades år 1835 av en piga Hanna Andersdotter, då hon grävde i sin svågers kålhage, en guldring, som låg ett spadtag i jorden. Ringen, som vägde 2 3/4 dukat 16 karat och 11/16 lod, inlöstes för kronprinsessan Josephinas räkning [3]).

Fig. 49—50. Guldbrakteater funna vid Åkarp, Burlövs s:n.

VIKINGATID (800—1050 e. Kr.)

Sluten armring av guld, funnen vid harvning på en nyodlad åker å Hässleberga n:r 4, Lyngby s:n, 150 m. från en offerkälla och 400 m. från en domarering (jmfr

Fig. 51. Spänne av förgylld brons funnet i Skabersjö.

[1]) Jmfr N. G. BRUZELIUS: Svenska Fornlemningar 2, Lund 1860, s. 116.
STEPHENS The Old Northern Runic Monuments II, p. 388.
SALIN Die Altgermanische Thierornamentik, s. 265.

[2]) Antikvarisk-topografiska arkivet.

[3]) Denna ring, om vars närmare utseende intet är för förf. känt, är här upptagen, emedan det är mest sannolikt, att den tillhör Folkvandringstid.

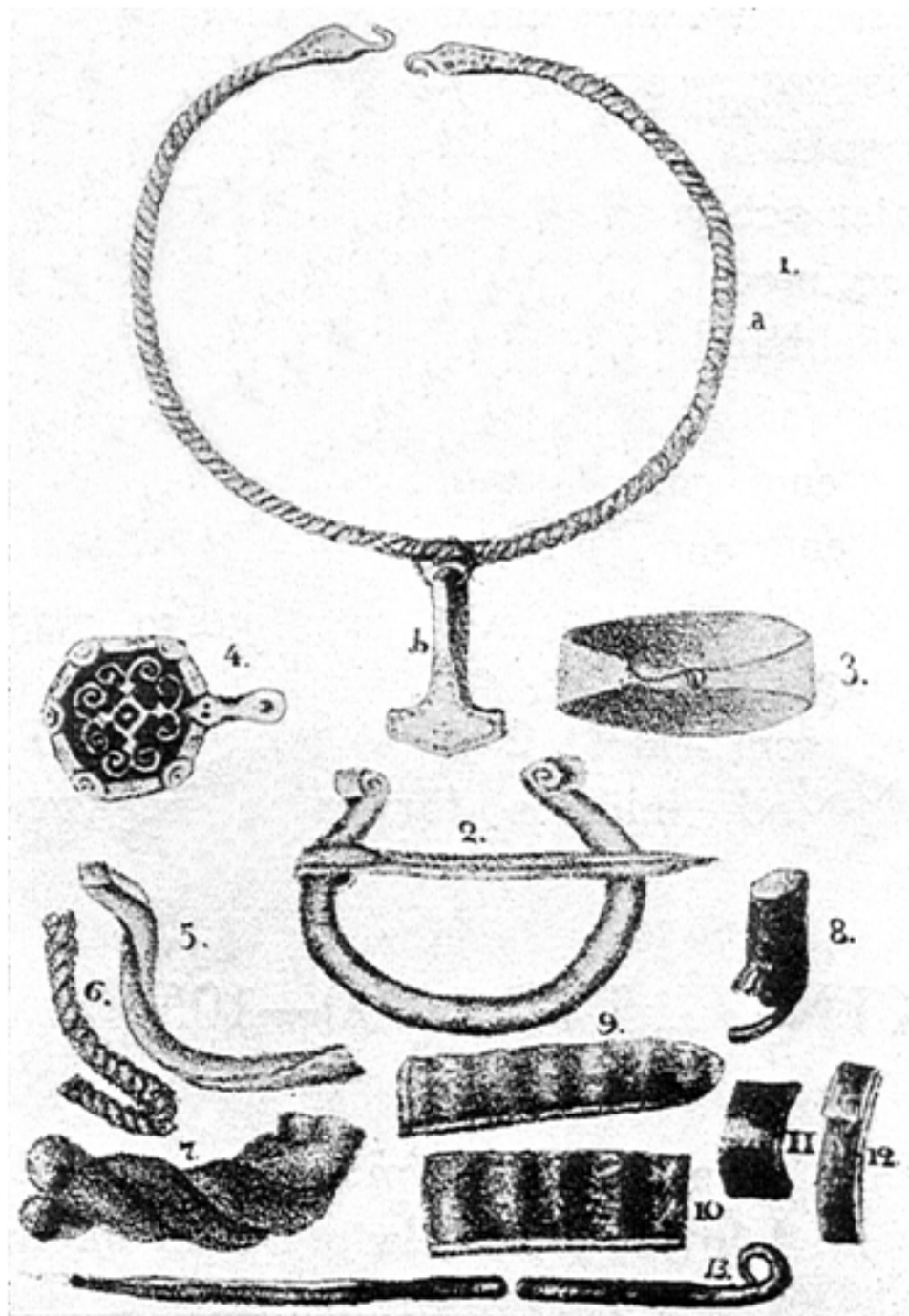

Fig. 52. Silverfynd från Kabbarp, Tottarps s:n.
Efter LILJEGREN och BRUNIUS Nordiska Fornlemningar.

sid. 28 och 29). Ringens diameter är 7,9—6,8 cm. Tenen, som är i genomskärning fyrsidig, mäter 0,7 cm. i tjocklek vid tjockaste stället. Vid det tunnaste partiet är tenen plattad och bildar här en rombisk skiva. Ringen är ornerad med triangulära stämpelsirater.[1]) St. H. M. inv:nr 16078.

Silverfynd från en torvmosse å Ryd n:r 3, Skabersjö s:n. St. H. M. inv:nr 1057. Fyndet består av 14 till största delen efterbildade tyska kejsarmynt från Otto III (krönt 983 död 1002) och Adelheid samt ett anglosachsiskt mynt från Edelred (979—1016) och ett kufiskt mynt från Nasr Ben Ahmed, därjämte 40 mindre bitar av kedjor, ringar och andra smycken samt en lång, i flera bukter hoplagd silverten.

I "Nordiska Fornlemningar" av J. G. Liljegren och C. G. Brunius [2]) finnes upptaget ett silverfynd från Kabbarp i Tottarps s:n. Fyndet gjordes år 1816 vid grävning, på en alns djup och bestod av ett stort antal föremål, däribland åtskilliga mynt, vilka emellertid förkommit.

Liljegren och Brunius hava avbildat (Fig. 52.) och omtalat följande föremål:

---

[1]) Jmfr O. MONTELIUS Svenska Fornsaker fig. 608 och 610.
[2]) Stockholm 1819.

En vriden halsring med plattade, med cirklar ornerade ändar, avslutade med hakar för hopfästning. I denna ring hänger en torshammare, ornerad med cirkelrader utmed kanterna och i huvudets mitt ett av fem cirklar bildat kors. (Fig. 52 1 a-b.)

Ringspänne med i spiral hoprullade ändar. (2).

"Beslag" eller möjligen armring av silver. (3).

"Märla, som synes hört till en motsvarande hake och då kunde hafva tjenat till att dermed hopfästa kläderna." (4).

Bitar av vridna, enkla och dubbla tenar "jemte många stympade kedjor, af finare och gröfre tråd med mer och minre konstig sammansättning." (5, 6, 7).

"En afklippt silfverten, som blifvit delad i flera finare trådar." (8).

Stycken av hamrade tenar. (9—12).

Avklippt torn till ett spänne. (13).

"Dessutom funnos äfven flera minre, sammanvridne silfvertrådar m. m., samt ett litet stycke af en mycket tunn silfverplåt som lär utgjort någon del af ett rundt smycke och varit pryddt med fastlöddt finare arbete, hvaraf blott litet obetydligt ännu qvarsatt; några bitar, som funnos lösa och troligen hört dertill, voro för små att kunna ge begrepp om dess beskaffenhet."

SAMMANFATTNING OCH KULTUR-FÖRHÅLLANDEN

Det äldsta vittnesbördet om den förhistoriska bebyggelsen i Bara härad utgör fyndet av ett bearbetat renhorn från Bara mosse [1]). Detta härrör från en period, liggande omedelbart efter den stora inlandsisens avsmältning, vilken här, enligt Montelii kronologi, var avslutad omkring 13000 år före vår tideräkning. Från denna period, vilken beräknas ligga mellan 13000 och 10000 år före Kr. härröra, om man undantager de mandelformiga flintredskapen, endast ett fåtal säkra artefakter från svenskt område, däribland två bearbetade renhorn, ett från Dagstorps och ett från Hylteberga mosse.

Det vill synas som om denna kulturepok vore samtidig med den paleolitiska perioden Solutréen och hade sina rötter i ett paleolitiskt kulturcentrum i Sydosteuropa.

Till den äldre stenåldern (—4000 f. Kr.) torde sannolikt även de tre i häradet funna hornyxorna höra, i varje fall de, som härröra från Lomma och enligt uppgift hittats på tre alnars djup. Skiv- och kärnyxorna tillhöra redskapsslag, som äro typiska för den äldre stenåldern men kunna förekomma även under den yngre, ända fram i gånggriftstiden (—2100 f. Kr.). [2])

Fyndplatserna för de i häradet löst funna skiv- och kärnyxorna (samt en yxa av Limhamnstyp) peka dock på att redskapen stamma från en bebyggelse vid öppet vatten, ett typiskt drag i den äldre stenålderns kultur, varpå boplatserna vid Yddingen utgöra ett gott vittnesbörd. Dessa boplatser äro att döma av fyndmaterialet samtidiga med de danska "Affaldsdyngerne" från äldre stenålder (5000—4000 f. Kr.). Vad beträffar fyndmaterialet skilja de sig från "Affaldsdyngerne" huvudsakligen genom avsaknaden av horn, ben och krukskärvor, vilket möjligen kan bero därpå att Yddingeboplatserna i konserveringshänseende äro ogynnsamt ställda. En krukskärva, funnen i genomplöjt lager på boplats II vid Yddingen, kan möjligen härröra från en senare tid än boplatslagrens bildningstid, vilket är fallet med en pilspets med tånge av flinta, en dolk och en skärva av en bredeggad, slipad flintyxa [3]), som funnits på markytan

---

[1]) Jämför förteckningen på sid. 48—49.

[2]) O. RYDBECK Hava den äldre stenålderns redskapsformer stundom levat kvar ända in i gånggriftstiden? Fornvännen 1920.

[3]) Det enda slipade föremål av flinta, som påträffats bland Yddingeboplatsernas omkring 18400 artefakter.

å boplats II. Dessa boplatser representera den jägar- och fiskarkultur, som under äldre stenåldern var allenarådande.

Med den yngre stenåldern, som börjar omkring 4000 år f. Kr. och sträcker sig fram till tiden omkring 1800 f. Kr., äro åkerbruk och boskapsskötsel kända.

Huvuddragen av den av O. Montelius uppgjorda kronologien för denna yngre stenålder äro följande:

Period	I: spetsovala yxor; inga gravar.	(4000—3000 f. Kr.)
„	II: tunnackiga yxor; stendösar	(3000—2600 „ „)
„	III: tjocknackiga yxor; gånggrifter	(2600—2100 „ „)
„	IV: bredeggade yxor och dolkar; hällkistor	(2100 - 1800 „ „)

Med den spetsnackiga yxans uppträdande har, enligt vad fyndplatsernas fördelning visar, häradets odlingsbara jordar till stor del tagits i besittning för åkerbruket, och under döstiden synes agrarutvecklingen hava nått sin kulmen. Från denna sistnämnda period finnes av gravar i häradet den ståtliga långdösen vid Örnakulla i Skabersjö s:n och av gånggrifter från den följande utom en tvivelaktig i en hög å Karstorp nr 1 och 4 samt en, som legat vid vägskälet ö. om Åkarps folkskola, en ramponerad å Mölleberga nr 5 och en å Vinninge nr 6 i Hyby s:n, den enda som lämnat forskningen någon större tribut.

Denna grav tillhör gånggriftstidens förra del. Den yxtyp, som till stor del karaktäriserar gånggriftstiden är den tjocknackiga yxan, som utvecklats ur den tunnackiga. Till denna periods redskapsformer räknas även bl. a. smalmejslarna. Med gånggriftstidens senare del blir redskapsbeståndet mera varierande. Under inflytande av Söderns metallkultur börjar den tunnbladiga yxan, dolkar och spjutspetsar, dubbeleggade stridsyxor och båtformiga yxor att uppträda. Dessutom tillkommer den håleggade yxan. Detta sistnämnda redskap är vid två tillfällen funnet i jorden tillsammans med en båtformig yxa, vid Arlövsgården och å Tjustorps Nygård i Skabersjö socken. Dessa fynd härröra från s. k. enmansgravar och tillhöra gånggriftstidens senare hälft.

Under hällkisttiden utvecklar sig den tjocknackiga yxan under påverkan av metallyxor, så att den bredeggade yxan uppstår, de med skafthål försedda yxorna degenereras, och de enkla skafthålsyxorna komma i stället. Sågar bliva vanliga.

Av häradets bevarade löst funna stenåldersredskap äro 86 % av flinta.

Bland häradets gravhögar hava, såsom ovan omtalats, sannolikt två stycken uppkastats över gånggrifter. Det stora flertalet synes dock härröra från stenålderns slut eller bronsålderns början. Av gravhögar med hällkista för flera lik är endast en känd vid Arlöv, Burlövs s:n. Den tredje högen norrifrån räknat i Svanetorps trädgård, Lomma s:n, innehöll, enligt vad N. G. Bruzelii berättelse giver vid handen, en manslång hällkista, i vilken skelettet av en individ påträffades jämte en spjutspets av flinta och av ärg till större delen upplösta bronsföremål. Detta daterar graven till bronsålderns början. Till samma tid torde en utplöjd gravhög å Gullåkra n:r 6 höra. I

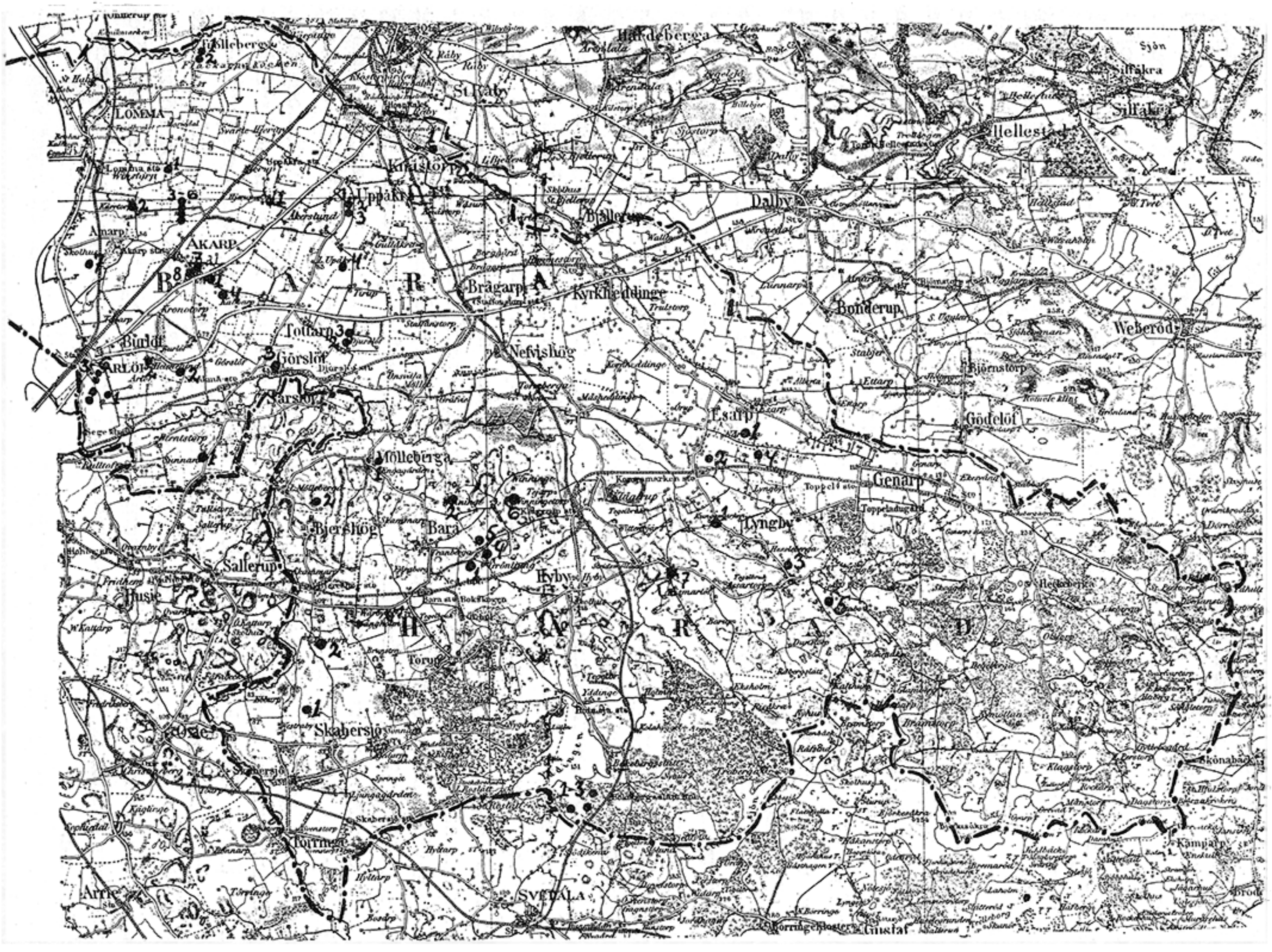

Fig. 53. Karta över Bara härads fasta fornlämningar.

botten av denna hög funnos två stycken manslånga hällkistor, vardera innehållande ett skelett och en flintdolk. Gravhögen söder om folkhögskolan Hvilan å Kabbarp nr 8, Tottarps s:n, synes ursprungligen hava anlagts under bronsålderns början. I dess botten påträffades skelett, omgivna av träkistor. På högre nivå hittades rester av en grav från tredje bronsåldersperiodens början. En utplöjd gravhög vid Trolleberg, Flackarps s:n, tillhör sannolikt med dess nedre del bronsålderns andra period och med dess övre den femte perioden.

Vid mitten av bronsålderns tredje period börjar likbränningen vinna insteg och kommer jordandet att försvinna. Endast ett fåtal gravar äro i häradet kända från likbränningens tid inom bronsåldern. Från dess början, sannolikt tredje periodens senare hälft härrör en å Karstorp nr 4 i en hög påträffad grav, bestående av brända ben i en av kullerstenar lagd kista av 3 alnars längd och 2 alnars bredd samt från dess senare del en grav i Djurslöv, Tottarps s:n, som innehöll en spiralarmring av brons. Till kännedomen om gravhögarnas byggnad och gravläggningarna i desamma har den under "Fasta fornlämningar" närmare beskrivna Skagelskulle i Lyngby s:n lämnat värdefulla bidrag.

Häradets samtliga fynd av gravar från bronsåldern härröra från högar [1]), vilket är regel i västra Skåne. Vad beträffar gravarna från järnåldern äro dessa placerade dels i högar, dels under flat mark, vilket sistnämnda sätt synes mera allmänt tillhöra den äldre järnålderns brandgravar. Med den romerska järnåldern uppträda åter skelettgravar, vilka synas bliva allenahärskande under vikingatiden.

Av de i torvmossarna funna föremålen från bronsåldern har den i Gullåkra påträffade bronsluren karaktären av votivfynd. Med likbränningens införande minskas det gravgods, som lämnades den döde, och votivfynden öka starkt i antal. Det är därför icke omöjligt att de tre övriga föremålen, från bronsålderns femte och sjätte perioder, en hålcelt, ett svärd och en halsring, som påträffats i mosse, utgöra votivfynd. Från Gullåkramossen härrör utan ovannämnda lur, hålcelt och svärd, ett slutet fynd från hällkisttiden (X), bestående av två tjocknackiga yxor med utsvängd egg, en mejsel och två nästan skedformiga skrapor. Dessutom har i samma mosse funnits en halsring av brons från förromersk järnålder. Det är f. ö. anmärkningsvärt att häradets samtliga fynd från den förromerska järnåldern härröra från vattenområden. Utom ovan nämnda halsring en bronsfibula från Vinninge i Hyby s:n och två halsringar av brons, funna i Segeå i Mölleberga s:n. Ett rembeslag av silverbelagd brons från romersk järnålder är funnet i Häckeberga mosse i Genarps s:n samt en större samling silverföremål från vikingatid i en torvmosse å Ryd nr 3 i Skabersjö s:n.

Bara härads guldfynd tillhöra järnåldern utom ett, en ring, hittad 1895 jämte föremål från bronsålderns andra period sannolikt i en utplöjd gravhög å Trolleberg i Flackarps s:n.

Från den romerska järnåldern stammar endast ett guldfynd, ett mynt slaget för kejsar Antoninus Pius, funnet i Vinninge i Hyby s:n, samt från vikingatiden ett fynd, en

[1]) Beträffande fyndet från Djurslöv äro närmare omständigheter icke kända.

armring från Hässleberga nr 4 i Lyngby s:n. Huvudparten, 13 föremål tillhöra folkvandringstiden, vilket sammanhänger med germanernas vandring mot norr efter hunnernas inträngande i Europa och det romerska väldets fall.

Fyra av dessa guldföremål utgöras av enkla, spirallagda ringar, använda dels som prydnads- dels som betalningsmedel.

De massiva halsringarna från Ryd i Skabersjö s:n och Trolleberg i Flackarps s:n, som anses härröra från 400-talets slut, höra till vårt lands yppersta guldarbeten från förhistorisk tid. Endast en motsvarighet till dessa ringar är känd från svenskt område från Bragnum i Västergötland.

Myntet från kejsar Theodosius II tillhör ett slag, som är vanligt i Sverige. Från dessa romerska eller bysantinska mynt leda guldbrakteaterna sitt ursprung. Två sådana brakteater äro funna i häradet, i Åkarp i Burlövs s:n.

Av de förgyllda föremålen tilldrager sig spännet från Skabersjö det största intresse. Detta smycke, som härrör från slutet av 600-talet, är en av de yppersta representanterna för den nordiska djurornamentiken, röjande en utomordentligt högt driven kompositionskonst.

Guldet är den ädla metall, som särpräglar den äldre folkvandringstiden. Vikingatidens ädla metall par préférence är silvret, av vilket häradet äger två fynd. Dessa silverskatter höra till en grupp av fynd, som icke påträffas i gravar utan gömda i mark och mosse vid ofred för att åter upptagas eller användas i ett kommande liv. Islänningen Snorre säger nämligen att Oden stiftat den lagen att "var och en skulle komma till Valhall med den rikedom, som han hade med sig på bålet. Han skulle också njuta det, som han själv hade grävt ned i jorden".

De båda silverskatterna från Bara härad tillhöra tiden omkring år 1000 e. Kr. Vissa föremål visa genom sitt fragmentariska tillstånd att de varit med i den allmänna handeln, varvid deras värde blivit uppskattat efter vikt och att detta växlats genom föremålens sönderklippning.

De fasta fornlämningarna inom häradet från järnåldern utgöras utom av gravar av en domarering, bautastenar, källor och runstenar. Domareringen, vid Hessleberga i Lyngby s:n, tillhör en art av fornminnen, som sannolikt ursprungligen tillkommit som en plats i den religiösa kultens tjänst. Anmärkas bör att i dess närhet finnas tre stycken källor, av vilka åtminstone två äro s. k. offerkällor och kunna hava brukats såsom sådana redan under förhistorisk tid, liksom Värby källa i Bara s:n. Namnet domarering innebär sannolikt endast en sekundär användning av dessa stenkretsar.

Av häradets bautastenar är ingen bevarad åt eftervärden. I äldre handskrifter omtalas tre stenar, en i gränsen mellan Hjerup och Karstorp, en vid Yddinge by och en vid Tejarp, som sannolikt varit bautastenar, minnesvårdar över döda män och kvinnor. Två med inskrift försedda stenar, runstenar, äro däremot bevarade, en i Hjerup, Uppåkra s:n, och en i Vismarlöv, Hyby s:n. En tredje runsten, i Vismarlöv, är försvunnen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Förord	1
Fasta fornlämningar	3
Slutna mark- och mossfynd från stenåldern	43
Lösa fynd från stenåldern	47
Mark- och mossfynd från bronsåldern	51
Mark- och mossfynd från järnåldern	57
Sammanfattning och kulturförhållanden	67

BIDRAG TILL BARA HÄRADS BESKRIVNING

utgivna av

BARA HÄRADS HEMBYGDSFÖRENING:

1 (1923). TEXTIL ALLMOGESLÖJD

av *Henriette Coyet*

2 (1924). BERÄTTELSE OM BARA HÄRAD 1775

författad av Prosten NICLAS OLOF LÖNQVIST, med efterskrift och anmärkningar utgiven av *Gunnar Carlquist*

3 (1925). FOLKDIKTNING FRÅN BARA HÄRAD

insamlad av *Per Andersson* och *Ingemar Ingers*

4 (1926). BURLÖVS ÖRTAGÅRD

av *Henriette Coyet*

5 (1927). FORNLÄMNINGAR OCH FYND FRÅN FÖRHISTORISK TID I BARA HÄRAD

av *Bengt Engström*

kunna erhållas till ett pris av **Kr. 2:** — *pr volym hos*

A.-B. Skånska Centraltryckeriet,

Grönegatan 14, Lund